

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

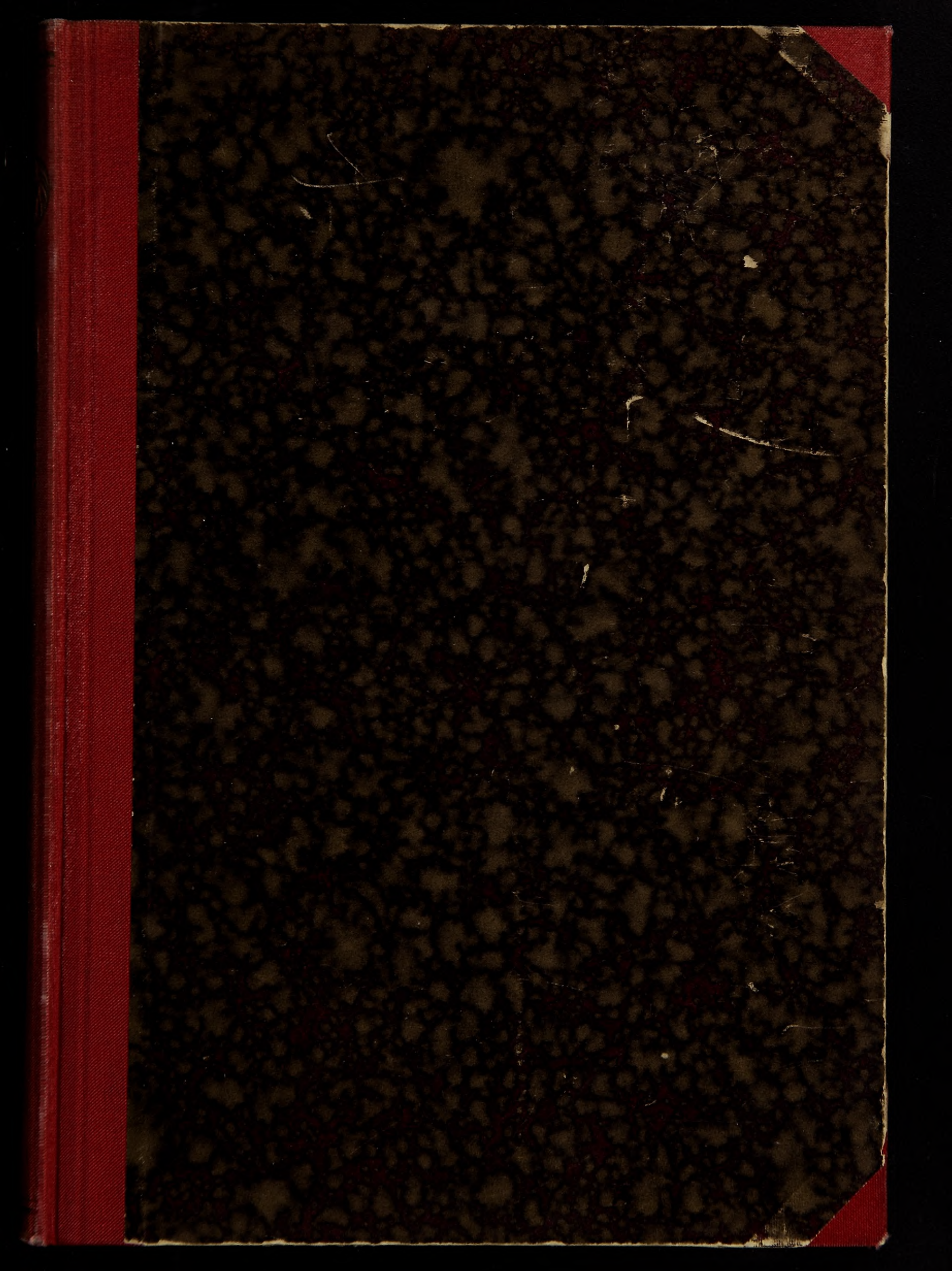
GÖTEBORGS
UNIVERSITET

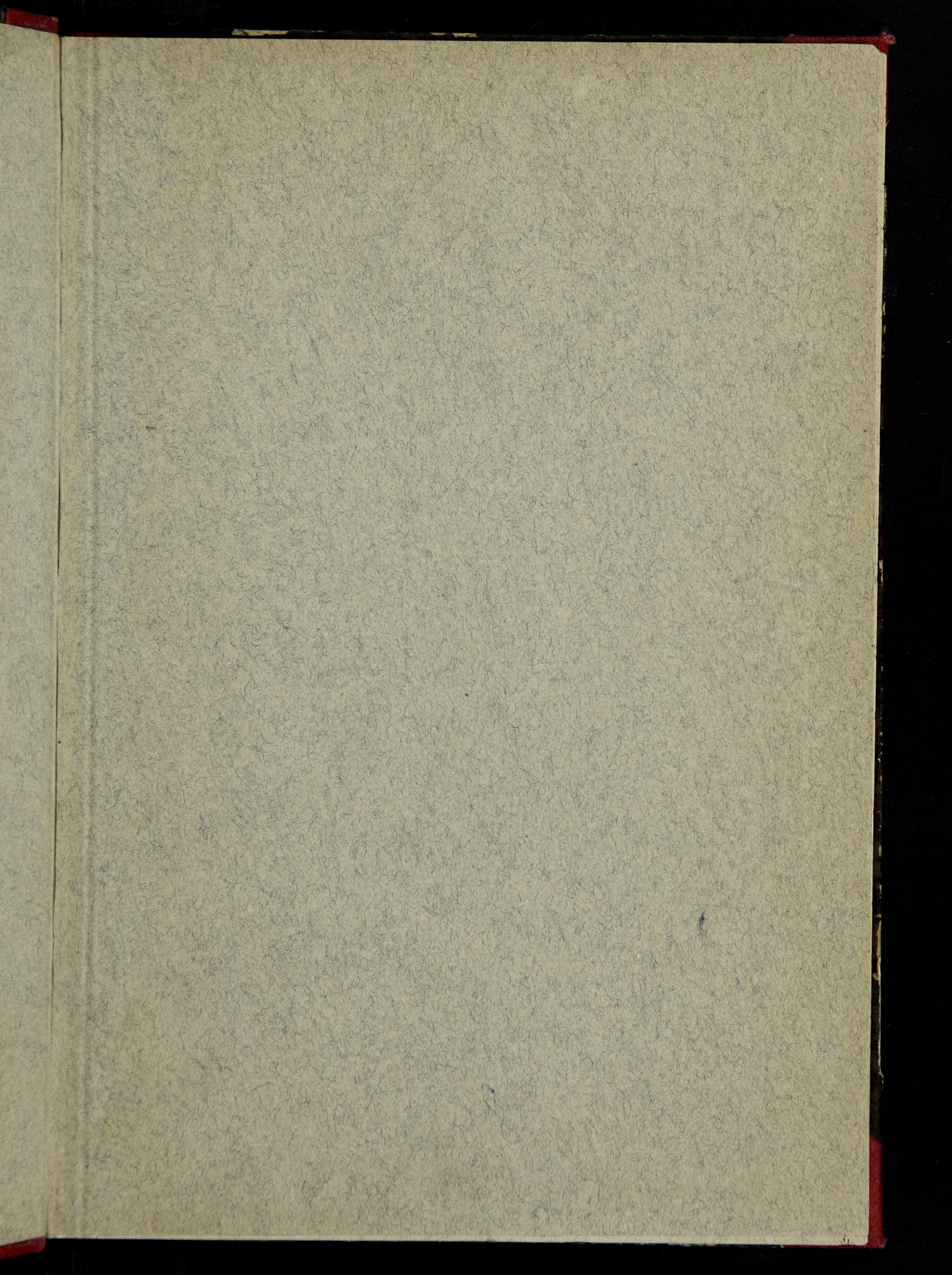
LUNDS
UNIVERSITET

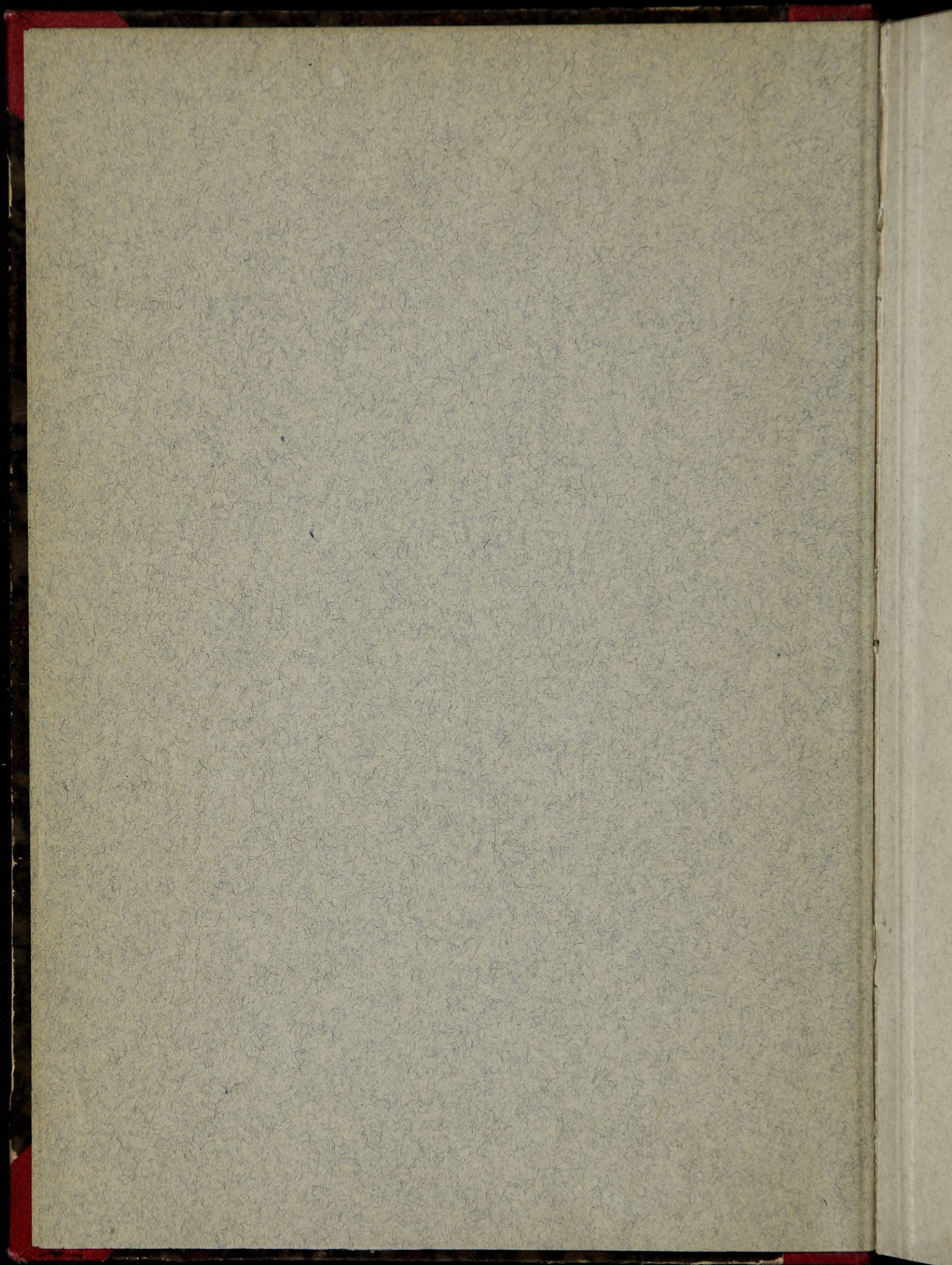

UPPSALA
UNIVERSITET

Vitt.
Lv.

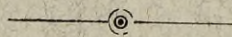

✧ August Strindberg ✧

FADREN

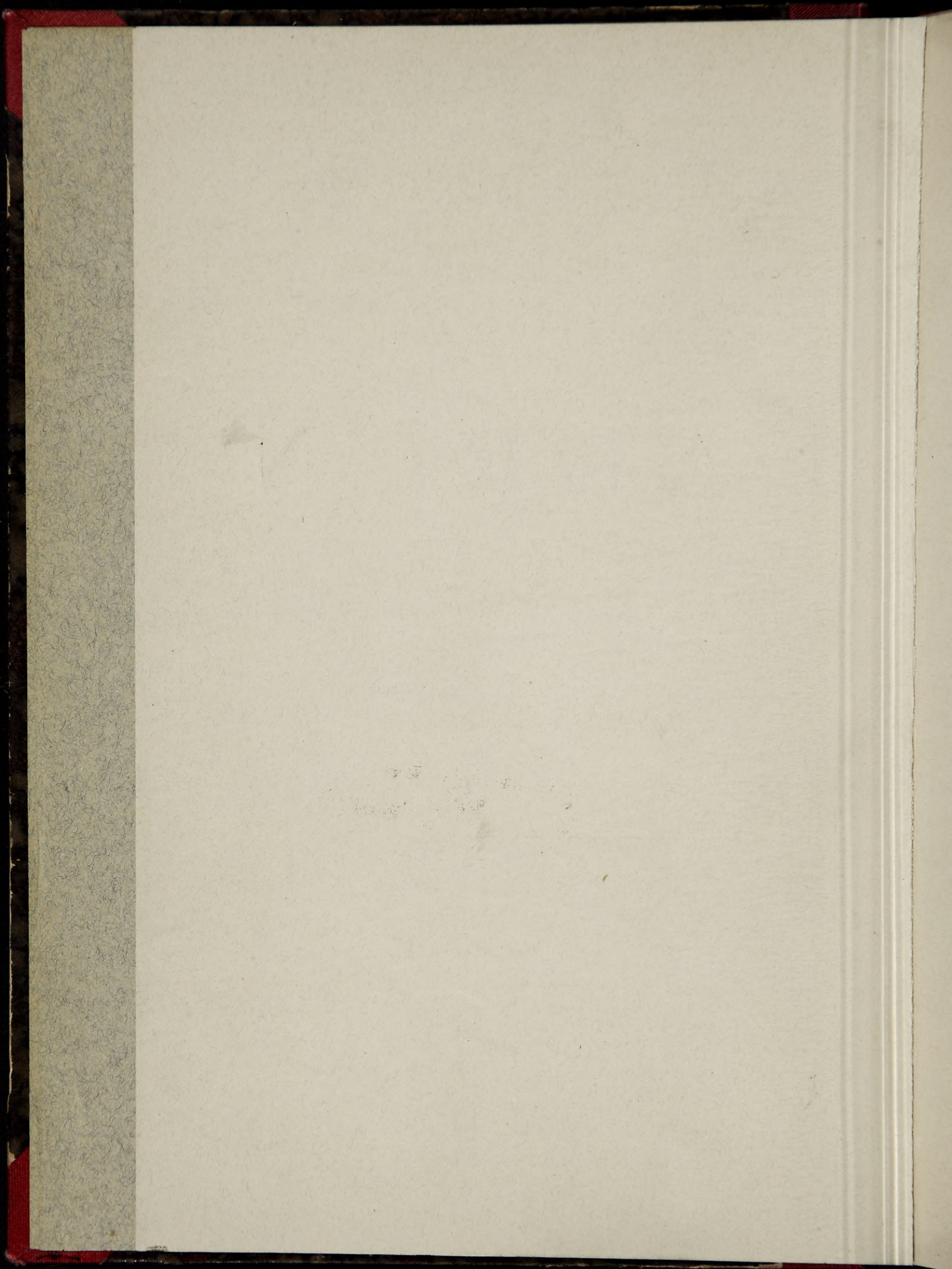

Sorgespel i tre akter

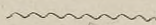

HELSINGBORG 1887,
H. ÖSTERLING & C:IS FÖRLAG.

Pris: 1 krona 50 öre.

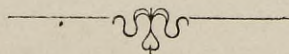
F A D R E N.

SORGESPEL

AF

AUGUST STRINDBERG.

HELSINGBORG
H. ÖSTERLING & C:IS BOKTRYCKERI,
1887.

F. A. D. R. A. T.

1871

1872

FADREN.

F. A. D. R. E. N.

ROLER:

RYTTMÄSTARN.

LAURA, Hans Hustru.

BERTHA, Deras Dotter.

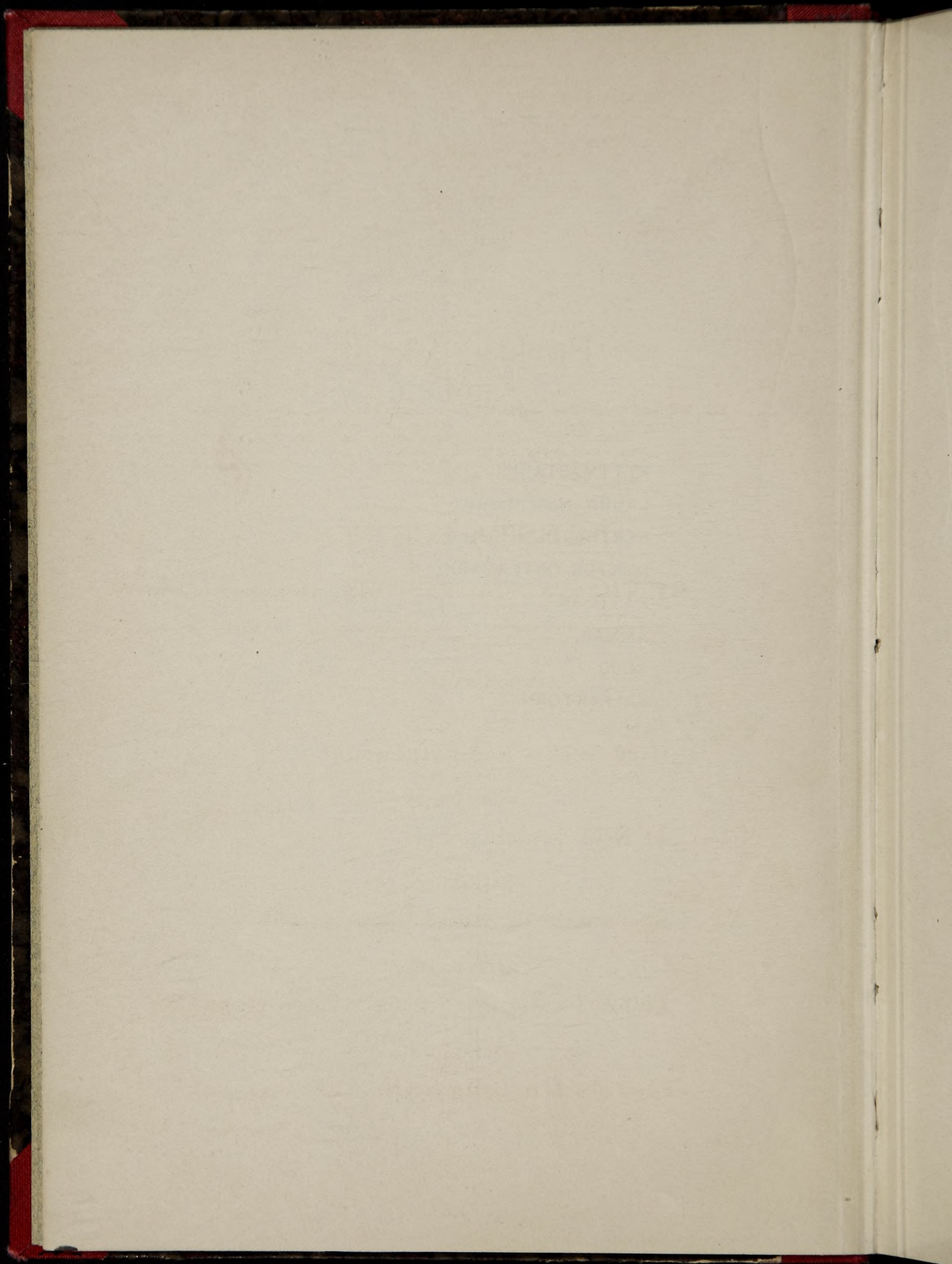
DOKTOR ÖSTERMARK.

PASTORN.

AMMAN.

NÖJD.

KALFAKTORN.

Första Akten.

Ett hvardagsrum hos Ryttmästarn. Dörr i fonden åt höger. Midt på golvet stort, rundt bord med tidningar och tidskrifter. Till höger en skinnsöffa och bord. I högra hörnet en tapetdörr. Venster chiffonier med pendyl; dörr till våningen. Vapen på väggarne: gevär och jagtväskor. Klädhängare vid dörren med uniformsrockar. På stora bordet brinner en lampa.

FÖRSTA SCENEN.

RYTTMÄSTARN och PASTORN (i skinnsöffan).

(Ryttmästarn i släpuniform och ridstöflar med sporrar. Pastorn svartklädd, med hvit halsduk, utan prestkragar; röker pipa).

RYTTMÄSTARN (ringer).

KALFAKTORN.

Hvad befaller herr Ryttmästarn?

RYTTMÄSTARN.

Är Nöjd derute?

KALFAKTORN.

Nöjd väntar på order i köket

RYTTMÄSTARN.

Är han i köket igen! Släpp in honom genast!

KALFAKTORN.

Skall ske herr Ryttmästare. (Går.)

FADREN.

PASTORN.

Hvad har du nu för spektakel?

RYTTMÄSTARN.

Åh den lymmeln har varit sta igen med pigan. Den är alldeles förbannad den karlen!

PASTORN.

Är det Nöjden? Han var ju framme i förrårs också!

RYTTMÄSTARN.

Ja, du minns det! Men vill du inte vara snäll och säga honom några vänliga ord, så kanske det tar bättre. Jag har svurit öfver honom och jag har klått honom också, men det biter inte.

PASTORN.

Nå, så vill du jag ska läsa öfver honom. Hvad tror du Guds ord tar på en kavallerist.

RYTTMÄSTARN.

Ja, svåger, inte biter det på mig, det vet du . . .

PASTORN.

Det vet jag nog!

RYTTMÄSTARN.

Men på honom! Försök i alla fall.

ANDRA SCENEN.

DE FÖRRE. NÖJD.

RYTTMÄSTARN.

Hvad har du nu gjort, Nöjd?

NÖJD.

Gud bevare herr Ryttmästarn, det kan jag inte säga, när Pastorn är inne.

PASTORN.

Genera dig inte du, min gosse!

RYTTMÄSTARN.

Bekänn nu, annars vet du hur det går.

NÖJD.

Jo, se, det var så, att vi va på dans hos Gabriel, och så, och så sa Ludvig . . .

RYTTMÄSTARN.

Hvad har Ludvig med den saken att göra? Håll dig till sanningen.

NÖJD.

Jo, och så sa Emma att vi skulle gå till logen.

RYTTMÄSTARN.

Jaså, det var kanske Emma som förledde dig?

NÖJD.

Ja, inte var det långt ifrån. Och det ska jag säga, att om inte flickan vill, så blir det ingenting af.

RYTTMÄSTARN.

Kort och godt: är du far till barnet eller inte?

NÖJD.

Hur ska en kunna veta det?

RYTTMÄSTARN.

Hvad för slag? Kan du inte veta det?

NÖJD.

Nej si det kan en då aldrig veta.

RYTTMÄSTARN.

Var du inte ensam då?

NÖJD.

Jo den gången, men inte kan en veta om en är ensam för det?

RYTTMÄSTARN.

Vill du skylla på Ludvig då? Är det din mening?

NÖJD.

Det är inte godt att veta hvem en ska skylla på.

RYTTMÄSTARN.

Ja, men du har sagt åt Emma att du vill gifta dig med henne.

NÖJD.

Ja, se det får en alltid lof att säga . . .

RYTTMÄSTARN [till Pastorn).

Det är ju förfärligt!

PASTORN.

Gamla historier det der! Men hör du Nöjd, du ska väl ändå vara så karl att du vet om du är fadren?

NÖJD.

Ja, nog var jag sta, men det vet väl Pastorn med sig sjelf, att det inte behöfver bli något för det!

PASTORN.

Hör du min gosse, det är fråga om dig nu! Och du vill väl inte lemna flickan ensam med barnet! Att gifta dig kan väl inte bli tvång, men du ska ta hand om barnet! Det ska du!

NÖJD.

Ja, men då ska Ludvig vara med.

RYTTMÄSTARN.

Då får saken gå till tinget. Jag kan inte reda i det här, och det roar mig verkligen inte heller. Se så, marsch!

PASTORN.

Nöjd! Ett ord! Hm! Tycker du inte att det är ohederligt att lemna en flicka så der på bar backe med ett barn? Tycker du inte det? Hva! Anser du inte att ett sådant handlingssätt . . . hm, hm! . . .

NÖJD.

Jo, se om jag visste att jag vore far till barnet, men se det kan en aldrig veta, Herr Pastorn. Och gå hela sitt lif och släpa för andras barn är inte roligt! Det kan ju Herr Pastorn, och Herr Ryttmästaren förstå sjelfva!

RYTTMÄSTARN.

Marsch!

NÖJD.

Gud bevare Herr Ryttmästaren! (Går).

RYTTMÄSTARN.

Men gå inte i köket nu din lymmel!

TREDJE SCENEN.

RYTTMÄSTARN och PASTORN.

RYTTMÄSTARN.

Nå hvarför trumfa du inte på honom!

PASTORN.

Hvad för något? Gaf jag honom inte?

RYTTMÄSTARN.

Äh, du satt bara och muttra för dig sjelf!

PASTORN.

Upprigtigt sagdt, så vet jag inte hvad jag ska säga. Det är synd om flickan, ja; det är synd om pojken, ja. För, tänk om han inte vore fadren! Flickan kan amma in barnet fyra månader på barnhuset, så är barnet försörjdt för allan tid, men pojken kan inte amma han. Flickan får en bra plats efteråt i något bättre hus, men pojkens framtid kan vara förstörd, om han får afsked från regimentet.

RYTTMÄSTARN.

Ja min själ jag ville vara i häradshöfdingens kläder och dömma i det här målet. Pojken är nog inte så oskyldig, det kan man inte veta, men ett kan man veta: och det är att flickan är skyldig, om nu det skall vara någon skuld.

PASTORN.

Ja, ja! Jag dömer ingen! Men hvad var det

vi talade om, när den här välsignade historien kom emellan. Det var om Bertha och konfirmationen, så var det?

RYTTMÄSTARN.

Ja det var väl icke så egentligen om konfirmationen, utan om hela hennes uppfostran. Här är huset fullt med qvinnor, som alla vilja uppfostra mitt barn. Svärmor vill göra henne till spiritist; Laura vill ha henne till artist; guvernanten vill göra henne till metodist; gamla Margret vill ha henne till baptist; och pigorna, till frälsningsarmén. Det går naturligtvis inte an att lappa ihop en själ på det sättet, helst jag som eger första rätten att leda hennes naturell, oupphörligt motarbetas i mina bemödanden. Jag måste därför ha ut henne ur detta hem.

PASTORN.

Du har för mycket qvinnor, som regera i ditt hus.

RYTTMÄSTARN.

Ja, har jag inte det! Det är som att gå in i buren till tigrarna, och höll jag inte mina jern röda under näsan på dem, så skulle de rifva ner mig hvilken stund som helst! Ja du skrattar du, din skälm. Det var inte nog att jag tog din syster till hustru, utan du narrade också på mig din gamla styfemor.

PASTORN.

Nå herre Gud, man ska inte ha styfmödrar i sitt hus.

RYTTMÄSTARN.

Nej, men svärmödrar tycker du är bättre att ha i rum, hos andra nemligen.

PASTORN.

Ja ja, hvar och en har fått sin lott här i lifvet.

RYTTMÄSTARN.

Ja, men jag har bestämdt fått för mycket. Jag har ju min gamla amma också, som behandlar mig som om jag skulle bära haklapp ännu. Hon är mycket snäll, gubevars, men hon hör inte hit!

PASTORN.

Du ska hålla reda på qvinfolkena, svåger; du låter dem regera alldeles för mycket.

RYTTMÄSTARN.

Hör du, min bror, vill du upplysa mig om hur det går till att hålla reda på fruntimmer.

PASTORN.

Strängt taget, så var Laura, det är min egen syster, men hon var allt litet krånglig.

RYTTMÄSTARN.

Laura har nog sina sidor, men med henne är det icke så farligt.

PASTORN.

Åh, sjung ut du, jag känner henne.

RYTTMÄSTARN.

Hon har fått en romantisk uppfostran och har lite svårt att finna sig, men hon är i alla fall min hustru . . .

PASTORN.

Och därför att hon är din hustru, så är hon den bästa. Nej, du svåger, det är allt hon som klämmer efter dig mest.

RYTTMÄSTARN.

Emellertid, så, nu är det på tok med hela

huset. Laura vill inte släppa Bertha ifrån sig, och jag kan inte låta henne stanna i detta dårhus!

PASTORN.

Såå, Laura vill inte; ja vet du, då fruktar jag något svårt. När hon var barn, brukade hon ligga som en död, ända tills hon fick sin vilja fram, och när hon fått hvad hon velat, lemnade hon det tillbaka, om det var en sak, med den förklaringen, att det icke var saken hon ville, utan att få sin vilja fram.

RYTTMÄSTARN.

Jaså hon var så då redan. Hm! Hon har verkligen sådana passioner ibland, att jag är rädd för henne och tror att hon är sjuk.

PASTORN.

Men hvad är det nu du vill med Bertha, som är så oförsonligt? Kan man inte jemka?

RYTTMÄSTARN.

Du må inte tro att jag vill göra henne till något underbarn eller någon afbild af mig sjelf. Jag vill icke vara kopplare åt min dotter och uppfoäda henne uteslutande till äktenskap, ty blir hon gående ogift, så får hon bittra dagar. Men jag vill å andra sidan inte leda henne in på en manlig bana, som tar lång utbildningstid och hvars förarbete kan vara alldeles bortkastadt, i den händelse att hon skulle vilja gifta sig.

PASTORN.

Hur vill du då?

RYTTMÄSTARN.

Jag vill att hon skall bli lärarinna. Förblir

hon ogift så försörjer hon sig och har inte tyngre än de stackars lärarne, som skola dela sin lön med familj. Gifter hon sig, så kan hon använda sina kunskaper på sina barns uppfostran. Är det rätt tänkt?

PASTORN.

Det är rätt! Men har hon å andra sidan visat sådana anlag för målning att det vore våld på naturen att undertrycka dem?

RYTTMÄSTARN.

Nej! Jag har visat hennes prof för en framstående målare, och han säger att det bara är sådant, som man kan lära sig i skolorna. Men så kommer det en ung glop hit i somras, som förstod saken bättre, och säger att det var kolossala anlag, och dermed var saken afgjord till Lauras förmån.

PASTORN.

Var han kär i flickan? x

RYTTMÄSTARN.

Det tar jag för alldeles gifvet!

PASTORN.

Gud vare med dig då min gosse, för då ser jag ingen hjälp. Men det här är tråkigt, och Laura har parti naturligtvis . . . derinne.

RYTTMÄSTARN.

Jo, det kan du lita på! Det står redan i ljusan låga hela huset, och oss emellan, det är inte någon precis så nobel strid det förs från det hållet.

PASTORN [reser sig].

Tror du inte jag känner till det?

RYTTMÄSTARN.

Du också?

PASTORN.

Också?

RYTTMÄSTARN.

Men det värsta är, att det förefaller mig som om Berthas bana, derinne, bestämdes af några hatfulla motiv. De kasta ord om att mannen skall få se, att qvinnan kan det och kan det. Det är mannen och qvinnan mot hvarandra oupphörligt, hela dan. — Ska du gå nu? Nej stanna nu till qvällen. Jag har visst inte något att bjuda på, men i alla fall; du vet att jag väntar nya doktorn hit. Har du sett honom?

PASTORN.

Jag såg en skymt af honom när jag for förbi. Han såg hygglig och reel ut.

RYTTMÄSTARN.

Såå, det var godt. Tror du det kan bli en bundsförvandt åt mig?

PASTORN.

Hvem vet? Det beror på huru mycket han varit med qvinnor.

RYTTMÄSTARN.

Nej, men vill du inte stanna?

PASTORN.

Nej tack, kära du, jag har lofvat komma hem till qvällen, och gumman blir så orolig, om jag dröjer.

Fadren.

RYTTMÄSTARN.

Orolig? Ond ska du säga! Nå som du vill.
Får jag hjälpa dig med pelsen.

PASTORN.

Det är visst mycket kallt i qväll. Tack ska
du ha. Du ska sköta din helsa, Adolf, du ser så
nervös ut!

RYTTMÄSTARN.

Ser jag nervös ut?

PASTORN.

Jaa, du är inte riktigt frisk?

RYTTMÄSTARN.

Har Laura inbillat dig det? Mig har hon nu
i tjugo år behandlat som döds kandidat.

PASTORN.

Laura? Nej, men, men du gör mig orolig.
Sköt om dig! Det är mitt råd! Adjö, min gubbe
lilla; men var det inte konfirmationen du ville
tala om?

RYTTMÄSTARN.

Inte alls! Jag försäkrar dig att den saken
får gå sin gilla gång på det officiella samvetets
räkning, för jag är hvarken något sanningsvittne
eller någon martyr. Det ha vi lagt bakom oss.
Adjö med dig! Helsa så mycket!

PASTORN.

Adjö min bror. Helsa Laura!

FJERDE SCENEN.

RYTTMÄSTARN, sedan LAURA.

RYTTMÄSTARN (öppnar chiffoniern och sätter sig vid klaffen att räkna).

Trettiofyra — nio, fyrtiotre — sju, åtta, femtiosex.

LAURA (in från våningen).

Vill du vara så god . . .

RYTTMÄSTARN.

Straxt! — Sextiosex, sjuttioen, åttiofyra, åttio-
nio, nittiotvå, hundra. Hvad var det?

LAURA.

Kanske jag stör.

RYTTMÄSTARN.

Inte alls! Hushållspengarne kan jag tro?

LAURA.

Ja, hushållspengarne.

RYTTMÄSTARN.

Lägg räkningarne der, ska jag gå igenom dem.

LAURA.

Räkningarna?

RYTTMÄSTARN.

Ja!

LAURA.

Ska det nu vara räkningar?

RYTTMÄSTARN.

Naturligtvis ska det vara räkningar. Husets ställning är osäker, och i händelse af uppgörelse, måste det finnas räkningar, annars kan man bli straffad som vårdslös gäldenär.

LAURA.

Om husets ställning är dålig, så är det icke mitt fel.

RYTTMÄSTARN.

Det är just hvad som skall utrönas genom räkningarne.

LAURA.

Om arrendatorn icke betalar, så är det inte mitt fel.

RYTTMÄSTARN.

Hvem rekommenderade arrendatorn på det varmaste? Du! Hvarför rekommenderade du en — låt oss säga — slarf?

LAURA.

Hvarför tog du den slarfven då?

RYTTMÄSTARN.

Derför att jag inte fick äta i ro, inte sofva i ro, inte arbeta i ro, förrän ni fått honom hit. Du ville ha honom, derför att din bror ville bli af med honom, svärmor ville ha honom, derför att jag inte ville ha honom, guvernanten ville ha honom, derför att han var läsare, och gamla Margret, derför att hon känt hans mormor ifrån barndomen. Derför blef han antagen; och hade jag inte tagit honom sutte jag nu på dårhus eller låge jag i familjegrafven. Emellertid, här äro hushållspengarne, och nålpengegarne. Räkningarne kan jag få sedan.

LAURA (niger).

Tack så mycket! — Håller du också räkning på hvad du ger ut utom för hushållet?

RYTTMÄSTARN.

Det rör inte dig.

LAURA.

Nej det är sant, lika litet som mitt barns uppfostran får röra mig. Ha herrarne fattat sitt beslut nu efter aftonens plenum?

RYTTMÄSTARN.

Jag hade redan förut fattat mitt beslut, och jag hade därför endast att meddela det åt den enda vän jag och familjen eger tillsammans. Bertha skall inackorderas i stan och reser om fjorton dagar.

LAURA.

Hos hvem skall hon inackorderas om jag får fråga?

RYTTMÄSTARN.

Hos auditören Säfberg.

LAURA.

Den fritänkarn!

RYTTMÄSTARN.

Barnen skola uppfostras i fadrens bekännelse, enligt gällande lag.

LAURA.

Och modren har ingenting att bestämma i den frågan.

RYTTMÄSTARN.

Ingenting alls! Hon har sålt sin förstfödslo-
rätt i laga köp, och afträdt sina rättigheter mot att
mannen drager försorg om henne och hennes barn.

LAURA.

Alltså ingen rätt öfver sitt barn?

RYTTMÄSTARN.

Nej ingen alls! Har man sålt en vara en
gång, så lär man icke få igen den och ändå be-
hålla pengarne.

LAURA.

Men om både fadren och modren skulle till-
sammans besluta . . .

RYTTMÄSTARN.

Hur skulle det då gå. Jag vill att hon bor
i stan, du vill att hon bor hemma. Aritmetiska
mediet blef att hon stannade på jernvägsstation,
midt emellan staden och hemmet. Detta är en
fråga som icke kan lösas! Ser du!

LAURA.

Då måste den brytas! — Hvad ville Nöjd här?

RYTTMÄSTARN.

Det är min yrkeshemlighet!

LAURA.

Som hela köket känner.

RYTTMÄSTARN.

Godt, då bör du känna den!

LAURA.

Jag känner den också.

RYTTMÄSTARN.

Och har domen redan färdig?

LAURA.

Den är skrifven i lagen!

RYTTMÄSTARN.

Det står icke i lagen hvem som är barnets fader.

LAURA.

Nej, men det brukar man kunna veta.

RYTTMÄSTARN.

Klokt folk påstår att sådant kan man aldrig veta.

LAURA.

Det var märkvärdigt! Kan man inte veta hvem som är fadren till ett barn?

RYTTMÄSTARN.

Nej, det påstås!

LAURA.

Det var märkvärdigt! Hur kan fadren då ha sådana rättigheter öfver hennes barn?

RYTTMÄSTARN.

Han har det endast i det fall han åtager sig skyldigheterna, eller ålägges skyldigheterna. Och i äktenskapet fins ju inga tvifvel om faderskapet.

FADREN.

LAURA.

Fins det inga tvifvel?

RYTTMÄSTARN.

Nej, jag hoppas det!

LAURA.

Nå, i de fall hustrun varit otrogen?

RYTTMÄSTARN.

Något sådant fall föreligger inte här! Har du något vidare att fråga om!

LAURA.

Inte alls!

RYTTMÄSTARN.

Då går jag upp på mitt rum, och du kan vara god underrätta mig när doktorn kommer.
(Stänger chiffonieren och reser sig.)

LAURA.

Det skall ske!

RYTTMÄSTARN (går genom tapetdörren till höger).

Så fort han kommer, för jag vill inte vara oartig mot honom. Du förstår! (Går.)

LAURA.

Jag förstår!

FEMTE SCENEN.

LAURA (ensam; betraktar sedlarne hon håller i handen.)

SVÄRMODRENS RÖST (inifrån).

Laura!

LAURA.

Ja!

SVÄRMODRENS RÖST.

Ar mitt té färdigt?

LAURA (i dörren till våningen).

Det ska strax komma!

LAURA (går mot utgångsdörren i fonden, då Kalfaktorn öppnar och anmäler: - Doktor Östermark.)

DOKTORN.

Min fru!

LAURA (går emot och räcker honom handen).

Välkommen herr doktor! Hjertligt välkommen till oss. Ryttmästarn är ute, men han kommer strax igen.

DOKTORN.

Jag ber om ursäkt att jag kommer så sent, men jag har redan varit ute på besök.

LAURA.

Var så god och sitt ner! Var så god! —

DOKTORN.

Jag tackar min fru.

LAURA.

Ja det är rätt sjukligt här på orten för tillfället, men jag hoppas Ni skall trifvas ändå, och för oss, som sitta i ensamheten på landet, är det af stor vigt att finna en läkare som intresserar sig för sina klienter; och om Er, doktor, har jag hört

så mycket godt, att jag hoppas det bästa förhållande skall råda oss emellan.

DOKTORN.

Ni är alltför nådig min fru, men jag hoppas å andra sidan för Er skull att mina besök icke skola bli alltför ofta af behovet påkallade. Er familj är ju i allmänhet frisk och . . .

LAURA.

Ja några akuta sjukdomar ha vi dess bättre icke haft, men det är ändå icke allt som det bör vara.

DOKTORN.

Inte det?

LAURA.

Det är gunås icke så bra, som vi skulle önska det.

DOKTORN.

Åh! Ni skrämmer mig!

LAURA.

Det fins förhållanden i en familj, som man tvingas af heder och samvete att fördölja för hela världen . . .

DOKTORN.

Utom för läkaren.

LAURA.

Det är därför min smärtsamma pligt att från första ögonblicket säga Er hela sanningen.

DOKTORN.

Kan vi inte uppskjuta detta samtal tills jag haft den äran bli förestäld för ryttmästarn?

LAURA.

Nej! Ni måste höra mig först innan Ni ser honom.

DOKTORN.

Det handlar sålunda om honom?

LAURA.

Om honom, min stackars älskade man.

DOKTORN.

Ni gör mig orolig min fru, och jag deltar i Er olycka, tro mig!

LAURA (tar upp näsduken).

Min man är själssjuk. Nu vet Ni allt, och nu får Ni döma sjelf sedan.

DOKTORN.

Hvad säger Ni! Jag har med beundran läst ryttmästarens förträffliga/afhandlingar i mineralogi och jag har alltid funnit en klar och stark intelligens.

LAURA.

Verkligen? Det gläder mig om vi alla hans anhöriga skulle ha misstagit oss.

DOKTORN.

Men nu kan det inträffa att hans själslif är stördt på andra områden. Berätta!

LAURA.

Det är det vi frukta också! Ser ni, han har emellanåt de mest bizarra idéer, som han ju såsom lärd kunde få ha för sig, om de icke inverkade störande på hela hans familjs bestånd. Så till exempel har han en vurm att köpa allt möjligt.

DOKTORN.

Det är betänkligt; men hvad köper han?

LAURA.

Hela kistor med böcker, som han aldrig läser.

DOKTORN.

Nå, att en lärd köper böcker är ännu icke så farligt.

LAURA.

Ni tror inte hvad jag säger?

DOKTORN.

Jo, min fru, jag är öfvertygad att Ni tror hvad Ni säger.

LAURA.

Men är detta rimligt att en menniska kan i ett mikroskop se hvad som händer på en annan planet?

DOKTORN.

Säger han att han kan det?

LAURA.

Ja det säger han.

DOKTORN.

I ett mikroskop?

LAURA.

I ett mikroskop! Ja!

DOKTORN.

Detta är betänkligt, om det är så!

LAURA.

Om det är så! Ni har då intet förtroende till mig, herr doktor, och jag sitter här och inviger Er i familjens hemlighet . . .

DOKTORN.

Se så, min fru, ert förtroende hedrar mig, men jag måste som läkare undersöka, pröfva innan jag dömer. Har ryttmästarn visat några symptom till nyckfullhet i lynnet, ostadighet i viljan?

LAURA.

Om han har det? Vi ha varit gifta i tjugo år och han har ännu aldrig fattat ett beslut, utan att öfverge det.

DOKTORN.

Är han halsstarrig?

LAURA.

Han skall alltid ha sin vilja igenom, men när han fått råda, släpper han af alltsammans och ber mig besluta.

DOKTORN.

Detta är betänkligt och fordrar stark observation. Det är viljan, ser Ni, min fru, som är själens ryggrad; blir den sårad, så faller själen sönder.

LAURA.

Och Gud skall veta att jag fått lära mig gå hans önsknings till mötes under dessa långa pröfvår. Åh, om Ni visste hvilket lif jag genomkämpat vid hans sida, om Ni visste!

DOKTORN.

Min fru, Er olycka rör mig djupt, och jag lofvar Er att se till hvad som kan göras. Jag beklagar Er af hela mitt hjerta och ber Er lita på mig oinskränkt. Men efter hvad jag hört, skall jag be Er om en sak. Undvik att väcka några tankar med starkt intryck hos den sjuke, ty i en mjuk hjerna utvecklas de hastigt och bli lätt monomanier eller fixa idéer. Förstår Ni?

LAURA.

Alltså undvika att väcka hans misstänksamhet!

DOKTORN.

Alldeles så! Ty en sjuk kan man inbilla hvad som helst, just därför att han är mottaglig för allt.

LAURA.

Så! Då förstår jag! Ja! — Ja!

LAURA. (Det ringer inifrån våningen).

Förlåt, min mor har något att säga mig. Ett ögonblick . . . Se der är Adolf . . .

SJETTE SCENEN.

DOKTORN. RYTTMÄSTARN. (Från tapetdörren).

RYTTMÄSTARN.

Ah, Ni är redan här, herr doktor! Hjertligt välkommen till oss!

DOKTORN.

Herr ryttmästarn! Det är högst angenämt för mig att göra en så berömd vetenskapsmans bekantskap.

RYTTMÄSTARN.

Åh, jag ber. Min tjenstgöring tillåter mig inte några djupare forskningar, men jag tror mig ändå vara en upptäckt på spåren.

DOKTORN.

Så!

RYTTMÄSTARN.

Ser Ni jag har underkastat meteorstenar spektralanalys och jag har funnit kol, spår af organiskt lif! Hvad säger Ni om det?

DOKTORN.

Kan Ni se det i mikroskopet?

RYTTMÄSTARN.

Nej i spektroskopet för tusan!

DOKTORN.

Spektroskopet! Förlåt! Nå då kan Ni snart säga oss hvad som händer på Jupiter!

RYTTMÄSTARN.

Inte hvad som händer, utan hvad som händt. Bara den välsignade bokhandlaren i Paris skickade mig böckerna, men jag tror att alla verdens bokhandlare ha sammansvurit sig. Tänk Er att på två månar har inte en enda svarat på requisitioner, bref eller ovettiga telegram! Jag blir galen af det här, och jag kan inte begripa hur det hänger ihop!

DOKTORN.

Åh, det är väl vanligt slarf, och Ni ska inte ta saken så häftigt.

RYTTMÄSTARN.

Nå, men för fanken, jag kan inte få min afhandling färdig i tid, och jag vet att man i Berlin arbetar med samma sak. Men det var nu inte det vi skulle tala om! Det var om Er. Vill Ni bo här, så ha vi en liten våning i flygeln, eller vill Ni bo på gamla bostället?

DOKTORN.

Alldeles som Ni vill.

RYTTMÄSTARN.

Nej som Ni vill! Säg nu!

DOKTORN.

Det får ryttmästarn bestämma!

RYTTMÄSTARN.

Nej jag bestämmer ingenting. Det är Ni som ska säga hur Ni vill. Jag vill ingenting. Ingenting alls!

DOKTORN.

Nej, men jag kan inte bestämma . . .

RYTTMÄSTARN.

I Jesu namn svara då, herre, hur Ni vill ha det. Jag har ingen vilja i det här fallet, ingen mening, ingen önskan! Är Ni en sådan mes, att Ni inte vet hvad Ni vill! Svara, eller jag blir ond!

DOKTORN.

Efter det beror på mig så bor jag här!

RYTTMÄSTARN.

Godt! Tack ska Ni ha! — Åh! — Ursäkta mig, doktor, men det fins ingenting som plågar mig så som att höra människor säga att någonting är likgiltigt. (Ringer.)

AMMAN (in).

RYTTMÄSTARN.

Jaså det är du Margret. Hör du min vän, vet du om flygeln är i ordning åt doktorn?

AMMAN.

Ja, herr ryttmästarn, det är den!

RYTTMÄSTARN.

Så! Då ska jag inte uppehålla doktorn, som kan vara trött. Farväl och välkommen igen; vi ses i morgon hoppas jag.

DOKTORN.

God afton, herr ryttmästare!

RYTTMÄSTARN.

Och jag förmodar att min hustru satt Er in i förhållandena något, så att ni vet ungefär huru landet ligger.

DOKTORN.

Er förträffliga fru har gifvit mig vinkar om ett och annat, som kan vara nödigt för en oinvigd att veta. God afton, herr ryttmästare.

Fadren.

SJUNDE SCENEN.

RYTTMÄSTAREN. AMMAN.

RYTTMÄSTARN.

Hvad vill du min vän! Är det något?

AMMAN.

Hör nu herr Adolf lilla.

RYTTMÄSTARN.

Ja gamla Margret. Tala du, som är den enda jag kan höra på, utan att få spasmer.

AMMAN.

Hör nu herr Adolf, skulle han inte kunna gå halfva vägen och komma omsams med frun om den här historien med barnet. Tänk ändå på en mor . . .

RYTTMÄSTARN.

Tänk på en far, Margret!

AMMAN.

Så, så, så! En far har annat än sitt barn, men en mor har bara sitt barn.

RYTTMÄSTARN.

Just så min gumma. Hon har bara en börda, men jag har tre, och hennes börda bär jag. Tror du icke jag skulle ha haft en annan ställning i lifvet än en gammal knekts om jag icke haft henne och hennes barn.

AMMAN.

Ja, det var inte det jag ville säga.

RYTTMÄSTARN.

Nej det tror jag nog, för du ville ha mig till att ha orätt.

AMMAN.

Tror inte herr Adolf att jag vill honom väl?

RYTTMÄSTARN.

Jo kära vän, jag tror det, men du vet inte hvad som är mitt väl. Ser du det är inte nog för mig att ha gifvit barnet lif, jag vill också ge det min själ.

AMMAN.

Ja se det der förstår jag inte. Men ändå tycker jag att man skulle kunna komma öfverens.

RYTTMÄSTARN.

Du är inte min vän Margret!

AMMAN.

Jag? Ah gud så herr Adolf säger. Tror han att jag kan glömma att han var mitt barn, då han var liten.

RYTTMÄSTARN.

Nå kära du, har jag glömt det? Du har varit som en mor för mig, du har gifvit mig medhåll hittills, när jag hade alla mot mig, men nu när det gäller, nu sviker du mig och går öfver till fienden.

AMMAN.

Fienden!

RYTTMÄSTARN.

Ja, fienden! Du vet nog du hur det är här i huset, du som har sett allt, från början till slut.

AMMAN.

Jag har nog sett! Men min gud, ska då två människor pina lifvet ur hvarann; två menskor som eljes äro så goda och vilja alla andra väl. Aldrig är frun så mot mig eller andra . . .

RYTTMÄSTARN.

Bara mot mig, jag vet det. Men nu säger jag dig Margret, om du nu öfverger mig, så gör du synd. För nu spinnes här omkring mig, och den der doktorn är inte min vän!

AMMAN.

Ack herr Adolf tror alla människor om ondt, men ser han, det är därför att han inte har den sanna tron, ja se så är det.

RYTTMÄSTARN.

Men du och baptisterna ha funnit den enda riktiga tron. Du är lycklig du!

AMMAN.

Ja inte är jag så olycklig som han, herr Adolf! Böj han sitt hjerta och han skall se att gud skall göra honom lycklig i kärleken till nästan.

RYTTMÄSTARN.

Det är märkvärdigt, att bara du talar om gud och kärleken, blir din röst så hård och dina ögon så hatfulla. Nej, Margret, du har bestämdt inte den sanna tron.

AMMAN.

Ja, var stolt han och hård på sin lärdom, den räcker ändå inte långt när det gäller.

RYTTMÄSTARN.

Så högmodigt du talar, ödmjuka hjerta. Nog vet jag att lärdom inte hjälper på sådana djur som Ni!

AMMAN.

Han skulle skämmas! Men gamla Margret hon håller ändock mest af sin stora, stora gosse, och han kommer nog igen, som det snälla barnet, när det blir urväder.

RYTTMÄSTARN.

Margret! Förlåt mig, men tro mig, här fins ingen som vill mig väl, mer än du. Hjelp mig, för jag känner att här kommer att hända något. Jag vet inte hvad det är, men det är inte riktigt, det som nu tilldrar sig. (Skrik inifrån våningen.)

Hvad är det! Hvem är det som skriker!

ÅTTONDE SCENEN.

DE FÖRRE, BERTHA. [In från våningen.]

BERTHA.

Pappa, pappa, hjelp mig! Rädda mig!

RYTTMÄSTARN.

Hvad är det mitt älskade barn! Tala!

BERTHA.

Hjelp mig! Jag tror hon vill göra mig illa!

RYTTMÄSTARN.

Hvem vill göra dig illa? Säg! Säg!

BERTHA.

Mormor! Men det var mitt fel, för jag narrade henne!

RYTTMÄSTARN.

Tala om!

BERTHA.

Ja, men du får inte säga något! Hör du det, jag ber dig!

RYTTMÄSTARN.

Nå, men säg då hvad det är! (Amman går.)

BERTHA.

Jo! Hon brukar, om qvällarne, skrufva ner lampan, och så sätter hon mig vid bordet med en penna i hand öfver ett papper. Och så säger hon att andarne ska skrifva.

RYTTMÄSTARN.

Hvad för slag! Och det har du inte talat om för mig!

BERTHA.

Förlåt mig, men jag tordes inte, för mormor säger att andarne hämnas om man talar om. Och så skrifver pennan, men jag vet inte om det är jag. Och ibland går det bra, men ibland kan det inte alls. Och när jag blir trött så kommer det inte, men då måste det komma ändå. Och i qväll, så tror jag att jag skref bra, men så sa mormor att det var ur Stagnelius, och att jag narrat henne; och då blef hon så förfärligt ond.

RYTTMÄSTARN.

Tror du att det fins andar?

BERTHA.

Jag vet inte!

RYTTMÄSTARN.

Men jag vet att det inte fins!

BERTHA.

Men mormor säger att pappa inte förstår det och att pappa har mycket värre saker som kan se till andra planeter.

RYTTMÄSTARN.

Säger hon det! Säger hon det! Hvad säger hon mer?

BERTHA.

Hon säger att du inte kan trolla!

RYTTMÄSTARN.

Det har jag icke heller sagt. Du vet hvad meteorstenar äro! Ja, stenar som nedfalla från andra himlakroppar. Dem kan jag undersöka och säga om de innehålla samma ämnen som vår jord. Det är allt hvad jag kan se.

BERTHA.

Men mormor säger att det fins saker, som hon kan se, men du inte kan se.

RYTTMÄSTARN.

Ser du, det ljuger hon!

BERTHA.

Inte ljuger mormor!

RYTTMÄSTARN.

Hvarför inte?

BERTHA.

Då ljuger mamma också!

RYTTMÄSTARN.

Hm!

BERTHA.

Om du säger att mamma ljuger, så tror jag aldrig mer på dig!

RYTTMÄSTARN.

Jag har inte sagt det, och därför ska du tro mig, när jag säger dig, att ditt bästa, din framtid fordrar att du lemnar detta hem! Vill du det? Vill du komma till stan och lära något nyttigt!

BERTHA.

Ack ja, hvad jag vill komma till stan, ut härifrån, hvart som helst! Bara jag får se dig ibland, ofta. Åh derinne är alltid så tungt, så hemskt som om det vore en vinternatt, men när du kommer, far, så är det som när man tar ut innanfönstren en vårmorgon!

RYTTMÄSTARN.

Mitt älskade barn! Mitt kära barn!

BERTHA.

Men, pappa, du skall vara snäll mot mamma, hör du det; hon gråter så ofta!

RYTTMÄSTARN.

Hm! — Du vill således till stan?

BERTHA.

Ja! ja!

RYTTMÄSTARN.

Men om mamma inte vill det?

BERTHA.

Men det måste hon vilja!

RYTTMÄSTARN.

Men om hon inte vill det?

BERTHA.

Ja, då vet jag inte hur det ska gå! Men hon ska det, hon ska det!

RYTTMÄSTARN.

Vill du be henne?

BERTHA.

Du ska be henne så vackert, för mig bryr hon sig inte om!

RYTTMÄSTARN.

Hm! — Nå, om du vill det och jag vill det, och hon inte vill det, hur ska vi göra då?

BERTHA.

Ack, då blir det så krångligt igen! Hvarför kan Ni inte båda . . .

NIONDE SCENEN.

DE FÖRRA. LAURA.

LAURA.

Jaså, Bertha är der! Då kanske vi kan få höra hennes egen mening, då frågan om hennes öde skall afgöras.

RYTTMÄSTARN.

Barnet kan väl knappt ha någon grundad mening om huru en ung flickas lif kommer att gestalta sig, hvilket vi deremot lättare kunna ungefär beräkna, då vi sett ett stort antal unga flickors lif utveckla sig.

LAURA.

Men efter som vi äro af olika mening, kan ju Berthas få ge utslaget.

RYTTMÄSTARN.

Nej! Jag låter ingen inkräkta på mina rättigheter, hvarken qvinnor eller barn. Bertha, lemna OSS. (Bertha går ut).

LAURA.

Du fruktade hennes uttalande, emedan du trodde det skulle bli till min fördel.

RYTTMÄSTARN.

Jag vet, att hon sjelf vill ifrån hemmet, men jag vet också, att du eger makt ändra hennes vilja efter behag.

LAURA.

Åh, är jag så mächtig!

RYTTMÄSTARN.

Ja, du har en satanisk magt att få igenom din vilja, men det får alltid den som icke skyr medlen. Hur fick du till exempel bort doktor Norling och hur fick du hit den nya?

LAURA.

Ja, hur fick jag det?

RYTTMÄSTARN.

Du skymfade den förre, så att han gick, och
lät din bror skaffa röster åt den här.

LAURA.

Nå, det var ju mycket enkelt och fullkomligt
lagligt. Ska Bertha resa nu?

RYTTMÄSTARN.

Ja, om fjorton dagar skall hon resa.

LAURA.

Är det ditt beslut?

RYTTMÄSTARN.

Ja!

LAURA.

Har du talat vid Bertha om det?

RYTTMÄSTARN.

Ja!

LAURA.

Då får jag väl lof att söka hindra det!

RYTTMÄSTARN.

Det kan du inte!

LAURA.

Inte! Tror du att en mor släpper ut sitt barn
bland dåliga människor att lära sig, det allt hvad
modren inplantat är dumheter, så att hon sedan får
gå föraktad af sin dotter hela sitt lif.

RYTTMÄSTARN.

Tror du att en far vill tillåta okunniga och inbilska qvinnor lära dottren att fadren var en charlatan?

LAURA.

Det skulle nu betyda mindre med fadren.

RYTTMÄSTARN.

Hvarför så?

LAURA.

Derför att modren är närmare till barnet, sedan man upptäckt att ingen egentligen kan veta hvem som är ett barns fader.

RYTTMÄSTARN.

Hvad har det för tillämpning i detta fallet?

LAURA.

Inte vet du om du är Berthas far!

RYTTMÄSTARN.

Vet jag inte!

LAURA.

Nej, det ingen kan veta, vet väl inte du!

RYTTMÄSTARN.

Skämtar du?

LAURA.

Nej, jag begagnar endast dina lärdomar. För öfrigt, hur vet du att jag inte varit dig otrogen?

RYTTMÄSTARN.

Mycket tror jag dig om, men det inte, och inte det heller att du skulle tala om det, såvida det var sant.

LAURA.

Antag att jag föredrog allt, att bli utstött, föraktad, allt för att få behålla och råda öfver mitt barn, och att jag nu vore upprigtig, när jag förklarade: Bertha är mitt, men inte ditt barn! Antag...

RYTTMÄSTARN.

Sluta nu!

LAURA.

Antag bara detta: då vore din magt ute!

RYTTMÄSTARN.

Sedan du bevisat, att jag icke var fadren!

LAURA.

Det vore väl inte svårt! Skulle du vilja det?

RYTTMÄSTARN.

Sluta nu!

LAURA.

Jag skulle naturligtvis bara behöfva uppge namnet på den verklige fadren, närmare bestämma plats och tidpunkt, till exempel —, när är Bertha född? — tredje året efter vigseln . . .

RYTTMÄSTARN.

Sluta nu! Annars . . .

LAURA.

Annars, hvad? Vi ska sluta nu! Men tänk noga på hvad du gör och beslutar! Och gör dig framför allt inte löjlig!

RYTTMÄSTARN.

Jag finner allt detta ytterst sorgligt!

LAURA.

Desto löjligare blir du!

RYTTMÄSTARN.

Men inte du!

LAURA.

Nej, så klokt ha vi fått det stäldt.

RYTTMÄSTARN.

Det är därför man inte kan strida med Er.

LAURA.

Hvarför inlåter du dig i strid då mot en öfverlägsen fiende.

RYTTMÄSTARN.

Öfverlägsen?

LAURA.

Ja! Eget är det, men jag har aldrig kunnat se på en man, utan att känna mig öfverlägsen.

RYTTMÄSTARN.

Nå, så skall du få se din öfverman en gång, så du aldrig glömmer det.

LAURA.

Det skall bli intressant.

AMMAN (in).

Bordet är serveradt. Behagar inte herrskapet stiga ut och spisa?

LAURA.

Jo gerna!

RYTTMÄSTARN (dröjer; sätter sig i en fåtölj vid divanbordet.)

LAURA.

Ska du komma och äta qväll?

RYTTMÄSTARN.

Nej tack, jag vill ingenting ha!

LAURA.

Hva! Är du ledsen?

RYTTMÄSTARN.

Nej, men jag är inte hungrig.

LAURA.

Kom nu, annars ska man göra frågor som — äro onödiga! — Var snäll nu! — Du vill inte, så sitt der då! (Går.)

AMMAN.

Herr Adolf! Hvad är det här för slag?

RYTTMÄSTARN.

Jag vet inte hvad det är. Kan du förklara

mig hur ni kan behandla en gammal man som om han vore ett barn!

AMMAN.

Inte förstår jag det, men det är väl därför att ni äro kvinnors barn alla män, stora och små . . .

RYTTMÄSTARN.

Men ingen qvinna är af man född. Ja men jag är ju Berthas far. Säg Margret, tror du inte det? Tror du inte?

AMMAN.

Åh gud hvad han är barnslig. Visst är han väl sitt eget barns far. Kom och ät nu, och sitt inte der och sura! Så! Så, kom nu bara!

RYTTMÄSTARN (stiger upp).

Gå ut qvinna? Ät helvete hexor! (till tamburdörren.) Svärd! Svärd!

KALFAKTORN (in.)

Herr Ryttmästarn!

RYTTMÄSTARN.

Låt sätta för kappsläden, genast!

AMMAN.

Herr Ryttmästarn! Hör nu på . . .

RYTTMÄSTARN.

Ut qvinna! Genast!

AMMAN.

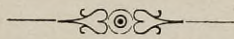
Bevare oss gud, hvad skall nu bli af?

RYTTMÄSTARN (tar på sig mössan och rustar att gå ut.)

Vänta mig icke hem! före midnatt! (Går.)

AMMAN.

Jesus hjälp oss, hvad skall detta bli af?

Andra Akten.

Samma dekoration som förra akten. Lampan brinner på bordet; det är natt.

FÖRSTA SCENEN.

DOKTORN. LAURA.

DOKTORN.

Efter hvad jag af vårt samtal kunde finna så är saken ännu icke mig fullt bevisad. Ni hade för det första begått ett misstag, då ni sade att han kommit till dessa förvånande resultat om andra himlakroppar genom ett mikroskop. När jag nu fått höra att det var ett spektroskop, så är han icke allenast friad från misstanken om sinnesrubbning, utan äfven i hög grad förtjent om vetenskapen

LAURA.

Ja, men det sa jag aldrig!

DOKTORN.

Min fru, jag antecknade vårt samtal och jag erinrar mig att jag frågade om sjelfva hufvudpunkten, emedan jag trodde mig ha hört orätt. Man måste vara samvetsgrann i sådana anklagelser, som gälla en mans omyndighetsförklaring.

LAURA.

Omyndighets-förklaring.

DOKTORN.

Ja det vet ni väl att en avita person förlorar sina medborgerliga och familje-rättigheter.

LAURA.

Nej, det visste jag inte.

DOKTORN.

Vidare fans en punkt, som synes mig miss-tänkt. Han talade om att hans brefvexling med bokhandlarne förblifvit obesvarad. Tillåt mig fråga om ni af oförståndig välvilja afbrutit den.

LAURA.

Ja det har jag. Men det var min pligt att bevaka husets intressen, och jag kunde icke opå-talt låta honom ruinera oss alla.

DOKTORN.

Förlåt mig, men jag tror ni icke kunnat be-räkna följderna af en sådan handling. Kommer han att upptäcka ert dolda ingripande i hans gö-randen, så är hans misstänksamhet grundad, och sedan vexer den som en lavin. Dessutom har ni derigenom satt spärrhakar på hans vilja och ytter-ligare retat hans otålighet. Ni har väl sjelf känt hur det rifver i själen, när ens varmaste önsknin-gar motarbetas, när ens vilja stäckes.

LAURA.

Om jag har känt det?

DOKTORN.

Nå, döm då om huru han skall ha erfarit det.

LAURA (reser sig.)

Det är midnatt och han har inte kommit hem. Nu kan man frukta det värsta.

DOKTORN.

Men säg mig min fru, hvad hände då i qväll sedan jag gick; jag måste veta allt.

LAURA.

Han fantiserade och hade besynnerliga idéer. Kan ni tänka Er sådana infall som det att han icke är far till sitt barn.

DOKTORN.

Det var egendomligt. Men hur kom han på den tanken?

LAURA.

Jag vet inte alls, om inte det var att han hade ett förhör med en af karlarne i en barnuppfostningsfråga, och när jag tog flickans försvar, förifrade han sig och sade att ingen kunde säga hvem som är far till ett barn. Gud ska veta att jag gjorde allt för att lugna honom, men nu tror jag ingen hjälp mer fins. (Gråter).

DOKTORN.

Men detta kan inte få fortgå; här måste något göras, utan att man väcker hans misstänksamhet likväl. Säg mig, har ryttmästarn förr haft sådana griller?

LAURA.

För sex år sedan var det samma förhållande, och då erkände han sjelf, ja i ett eget bref till läkaren till ock med, att han fruktade för sitt förstånd.

DOKTORN.

Ja, ja, ja, det här är en historia, som har djupa rötter, och familjelivets helgd — och det der — jag kan inte fråga om allt, utan måste hålla mig till det som syns. Det gjorda kan inte göras ogjordt tyvärr, och kuren skulle dock ha applicerats på det gjorda. — Hvar tror ni han är nu?

LAURA.

Det har jag ingen aning om. Men han har nu så vilda infall.

DOKTORN.

Vill Ni att jag skall afvakta hans återkomst? Jag kunne ju för att undvika misstankar säga att jag besökt Er fru mor, som varit opasslig.

LAURA.

Ja det går mycket bra! Men lemna oss inte herr doktor; om ni visste hur orolig jag är. Men vore det icke bättre att säga honom rent ut hvad Ni tänker om hans tillstånd.

DOKTORN.

Det säger man aldrig åt sinnessjuka, förrän de tala sjelfva om ämnet, och endast undantagsvis då. Det beror alldeles på hvad vändning saken tar. Men här ska vi inte sitta då; kanske jag får draga mig in i rummet bredvid, så ser det mindre gjordt ut.

LAURA.

Ja det är bättre, så kan Margret sitta här. Hon brukar alltid vaka, när han är borta och hon är den enda som har någon magt med honom.
(Går till venstra dörren). Margret! Margret!

AMMAN.

Hvad vill frun mig! Är herrn hemma?

LAURA.

Nej, men du ska sitta här och vänta honom;
och när han kommer, skall du säga att min mor
är sjuk och att doktorn är här därför.

AMMAN.

Ja, ja; jag skall se till att allt blir bra.

LAURA (öppnar dörren åt våningen.)

Vill doktorn vara god och stiga in hit.

DOKTORN.

Min fru!

ANDRE SCENEN.

AMMAN (vid bordet; tar upp en psalmbok och glasögon).

Ja ja! Ja, ja! (Läser halfhögt).

En jemmerlig och usel ting
Är lifvet, och tar snarligt slut.
Dödsengeln sväfvar alltomkring
Och öfver verlden ropar ut:
Fåfänglighet, Förgänglighet!

Ja, ja! Ja, ja!

Allt som på jorden anda har
Till jorden faller för hans glaf
Och sorgen ensam lefver kvar
Att rista på den vida graf
Fåfänglighet, Förgänglighet.

Ja, ja!

BERTHA [har kommit in med en kaffepanna och ett broderi; talar tyst.]

Margret, får jag sitta hos dig? Det är så hemskt deruppe!

AMMAN.

Åh min skapare; är Bertha oppe än?

BERTHA.

Jag måste sy på pappas julklapp, ser du. Och här har jag något godt åt dig!

AMMAN.

Ja, men kära hjertans det går inte an; Bertha ska ju opp i morgon; och klockan är öfver tolf.

BERTHA.

Nå hvad gör det. Jag törs inte sitta ensam deruppe, för jag tror det spökar.

AMMAN.

Se der; hvad sa jag! Ja, ni ska få sanna mina ord, i det här huset är ingen god tomt. Hvad hörde Bertha för slag?

BERTHA.

Ah, vet du jag hörde en som sjöng uppe på vind.

AMMAN.

På vind! Så här dags!

BERTHA.

Ja det var en så sorglig, så sorglig sång, som jag aldrig hört Och den lät som om den kom från vindskontoret, der vaggan står, du vet till venster . . .

AMMAN.

Oj, oj, oj! Och ett sådant herrans väder denna natt! Jag tror att skorstenarne ska blåsa ner. "Ack hvad är dock lifvet här? — Jemmer, plåga, stort besvär. — När som bäst det varit har. — Vedermöda blott det var." — Ja kära barn, gud gifve oss en god jul!

BERTHA.

Margret, är det sant att pappa är sjuk?

AMMAN.

Ja nog är han det!

BERTHA.

Då få vi inte fira julafton. Men hur kan han vara uppe, när han är sjuk.

AMMAN.

Jo mitt barn, han har en sådan sjukdom att han kan vara uppe. Tyst, det går der ute i farstun. Gå och lägg sig nu och ta ut pannan; annars blir herrn ond.

BERTHA (går ut med brickan).

God natt Margret!

AMMAN.

God natt mitt barn, Gud välsigne dig!

TREDJE SCENEN.

AMMAN, RYTTMÄSTARN.

RYTTMÄSTARN [tar af sig öfverplaggen].

Är du uppe ännu? Gå och lägg dig!

AMMAN.

Ack jag ville bara vänta . . .

RYTTMÄSTARN (tänder ett ljus: öppnar chifonierklaffen; sätter sig vid den-
samma och tar upp ur fickan bref och tidningar).

AMMAN.

Herr Adolf!

RYTTMÄSTARN.

Hvad vill du mig?

AMMAN.

Gamla frun är sjuk. Och doktorn är här!

RYTTMÄSTARN.

Är det farligt?

AMMAN.

Nej det tror jag inte. Det är bara en för-
kylning

RYTTMÄSTARN (stiger upp).

Hvem var far till ditt barn, Margret?

AMMAN.

Ah, det har jag ju talt om så många gånger,
att det var den slarfven Johansson.

RYTTMÄSTARN.

Är du säker på att det var han?

AMMAN.

Nej, men så barnslig; visst är jag säker på
det, när han var ensam

RYTTMÄSTARN.

Ja, men var han säker på att han var ensam? Nej det kunde han inte vara, men du kunde vara säker på det. Ser du det är skilnad på det.

AMMAN.

Nej jag ser ingen skilnad på det

RYTTMÄSTARN.

Nej du kan inte se det, men skilnaden är der ändå! (Bläddrar i ett fotografialbum på bordet). Tycker du att Bertha är lik mig? (Betraktar ett porträtt i albumet).

AMMAN.

Ja då, som ett bär!

RYTTMÄSTARN.

Erkände Johansson att han var fadren?

AMMAN.

Åh han var väl så tvungen.

RYTTMÄSTARN.

Det är förfärligt! — Der är doktorn!

FJERDE SCENEN.

RYTTMÄSTARN, AMMAN, DOKTORN.

RYTTMÄSTARN.

God afton, doktor. Hur är det med min svärmor?

DOKTORN.

Jo, det är ingenting farligt; det är bara en lindring vrickning i venstra foten.

RYTTMÄSTARN.

Jag tyckte Margret sa att det var en förkylning. Det tycks vara olika uppfattningar af saken. Gå och lägg dig Margret! (Amman går).

(Paus).

RYTTMÄSTARN.

Var så god och sitt herr doktor.

DOKTORN (sätter sig].

Tackar!

RYTTMÄSTARN.

Är det sant att man får randiga föl om man korsar en zebra och ett sto?

DOKTORN (förvånad).

Fullkomligt riktigt!

RYTTMÄSTARN.

Är det sant att de följande fölen också bli randiga, om man fortsätter afveln med en hingst?

DOKTORN.

Ja, det är också sant.

RYTTMÄSTARN.

Alltså kan under vissa förutsättningar en hingst vara far till randiga föl, och tvärtom?

DOKTORN.

Ja! Så synes det.

FADREN.

RYTTMÄSTARN.

Det vill säga: afkommans likhet med fadren bevisar ingenting.

DOKTORN.

Åh . . .

RYTTMÄSTARN.

Det vill säga: faderskapet kan icke bevisas.

DOKTORN.

Åh — hå . . .

RYTTMÄSTARN.

Ni är enkling och har haft barn.

DOKTORN.

Ja-a . . .

RYTTMÄSTARN.

Kände ni er inte löjlig ibland som far. Jag vet ingenting så komiskt som att se en far gå och leda sitt barn på gatan, eller när jag hör en far tala om sina barn. "Min hustrus barn," skulle han säga. Kände ni aldrig det falska i er ställning, hade ni aldrig några anfäktelser af tvifvel, jag vill inte säga misstankar, för jag antar som gentleman att Er hustru stod öfver misstankar?

DOKTORN.

Nej det hade jag verkligen aldrig, men se herr ryttmästarn, sina barn får man ta på god tro, säger Goethe tror jag.

RYTTMÄSTARN.

God tro när det gäller en qvinna? Det är riskabelt.

DOKTORN.

Ah det fins/så många slags qvinnor.

RYTTMÄSTARN.

Nyare forskningar ha gifvit vid handen att det bara fins ett slag! — När jag var ung var jag stark och — med skryt — vacker. Jag erinrar mig nu bara två ögonblicks impressioner, som senare ha väckt mina farhågor. Jag reste sålunda ena gången på en ångbåt. Vi satt i försalongen några vänner. Midt emot mig kom den unga restauratrisen och satte sig förgråten, berättande att hennes fästman förlist. Vi beklagade henne och jag tog in champagne. Efter andra glaset vidrörde jag hennes fot; efter fjerde hennes knä, och innan morgonen hade jag tröstat henne.

DOKTORN.

Det var bara en vinterfluga det!

RYTTMÄSTARN.

Nu kommer den andra och det var en sommarfluga. Jag var i Lysekil. Der var en ung fru, som hade sina barn med sig, men mannen var i stan. Hon var religiös, hade ytterst stränga principer, predikade moral för mig, var komplett hederlig, som jag tror. Jag lånade henne en bok, två böcker; när hon skulle resa lemnade hon, ovanligt nog, igen böckerna. Tre månader senare hittade jag i samma böcker ett visitkort med en temligen tydlig förklaring. Den var oskyldig, så oskyldig en kärleksförklaring från en gift qvinnas sida kan vara till en främmande herre, som aldrig gjort några avancer. Nu kommer sens-moralen. Tro inte för mycket bara!

DOKTORN.

Tro inte för lite heller!

RYTTMÄSTARN.

Nej, lagom! Men ser ni, doktor, den qvinnan var så omedvetet skurkaktig att hon talar om för sin man, att hon svärmade för mig. Det är just detta som är faran, att de äro omedvetna om sin instinktiva skurkaktighet. Detta är förmildrande omständigheter, men kunna icke upphäfva domen, bara mildra den!

DOKTORN.

Herr ryttmästare, era tankar gå i en sjuklig riktning och ni skulle taga vara på dem.

RYTTMÄSTARN.

Ni ska inte begagna ordet sjuklig. Ser ni alla ångpannor explodera när manometern visar 100, men 100 är inte detsamma för alla pannor; förstår ni? Emellertid, ni är här för att bevaka mig. Om jag nu icke vore man, så skulle jag ha rättighet att anklaga, eller beklaga som det så slugt kallas, och jag kanske skulle kunna ge er hela diagnosen, och hvad mer är sjukdomshistorien, men nu är jag tyvärr en man, och jag har bara som romaren att lägga armarne i kors öfver bröstet och hålla andan tills jag dör. God natt!

DOKTORN.

Herr ryttmästare! Om ni är sjuk går det ej Er manliga ära för när att säga mig allt. Jag måste äfven höra andra parten!

RYTTMÄSTARN.

Ni har haft nog att höra den ena, förmodar jag.

DOKTORN.

Nej herr ryttmästare. Och vet ni, att när jag hörde Fru Alving liktala sin döda man så tänkte jag för mig sjelf: förbannadt synd att karlen ska vara död!

RYTTMÄSTARN.

Tror ni då att han skulle talat, om han lefvat! Och tror ni att om någon af de döda männen stego upp, han skulle bli trodd? God natt herr doktor! Ni hör jag är lugn, och ni kan tryggt gå och lägga Er!

DOKTORN.

God natt då, ryttmästarn. Den här saken kan jag icke vidare ta någon befattning med.

RYTTMÄSTARN:

Ä vi ovänner?

DOKTORN.

Långt derifrån. Skada bara att vi inte få vara vänner! God natt. (Går).

RYTTMÄSTARN [följer doktorn till fonddörren; derpå går han till venstra dörren, öppnar den på glänt].

Stig in, så få vi tala! Jag hörde att du stod och lyssnade.

FEMTE SCENEN.

LAURA (in förlägen.) RYTTMÄSTARN (sätter sig vid chiffo-
nierklaffen).

RYTTMÄSTARN.

Det är sent på natten, men vi måste tala till punkt Sitt ner!

[Paus.]

Jag har varit på postkontoret i qväll och hemtat bref! Af dessa framgår att du undanhållit både afgående och ankommande bref. Följden deraf har närmast blifvit att tidspillan förstört det väntade resultatet af mitt arbete.

LAURA.

Det var välvilja från min sida, ty du försummade din tjenst för det andra arbetet.

RYTTMÄSTARN.

Det var nog icke välvilja, ty du hade haft visshet om, att jag en dag skulle vinna mera ära på det andra än på min tjenst, och du ville framför allt icke att jag skulle vinna någon ära, emedan det tryckte din obetydlighet. Derpå har jag uppfångat bref ställda till dig.

LAURA.

Det var nobelt gjordt

RYTTMÄSTARN.

Ser du, du har högre tankar om mig, som det kallas. Af dessa framgår att du en längre tid samlat alla mina fordna vänner emot mig genom att underhålla ett rykte om mitt sinnestillstånd. Och du har lyckats i dina bemödanden, ty nu fins det inte mer än en enda som tror mig vara klok, från chefen ner till köksan. Nu förhåller det sig med min sjukdom på detta sätt: mitt förstånd är orubbadt, som du vet, så att jag både kan sköta min tjenst och mina åligganden som far, mina känslor har jag ännu något i min magt så länge viljan är temligen oskadad; men du har gnagt och gnagt på den att den snart släpper kuggarne och då surrar hela urverket opp baklänges. Jag vill inte vädja till dina känslor, ty sådana

saknar du, det är din styrka, utan jag vädjar till ditt intresse.

LAURA.

Låt höra?

RYTTMÄSTARN.

Du har genom ditt uppförande lyckats väcka min misstänksamhet, så att mitt omdöme snart är grumladt, och mina tankar börja gå vilse. Detta är det annalkande vanvettet, som du väntat på, och som kan komma när som helst. Nu uppstår den frågan för dig: har du mera intresse af att jag förblir frisk än icke frisk! Tänk efter! Faller jag ihop så mister jag tjensten, och då står Ni der. Dör jag så utfaller min lifförsäkring till Er. Men, skulle jag afhända mig lifvet får Ni ingenting. Du har sålunda intresse af att jag lefver mitt lif ut.

LAURA.

Skall detta vara en snara?

RYTTMÄSTARN.

Ja visst! Beror på dig att gå omkring den eller sticka in hufv'et.

LAURA.

Du säger att du dödar dig! Det gör du inte!

RYTTMÄSTARN.

Är du säker! Tror du att en man kan lefva när han ingenting och ingen har att lefva för?

LAURA.

Du kapitulerar alltså?

RYTTMÄSTARN.

Nej jag föreslår fred.

LAURA.

Vilkoren?

RYTTMÄSTARN.

Att jag får behålla mitt förnuft. Befria mig från mina misstankar och jag ger upp striden.

LAURA.

Hvilka misstankar?

RYTTMÄSTARN.

Om Berthas börd?

LAURA.

Fins det några misstankar om den saken?

RYTTMÄSTARN.

Ja hos mig fins det sådana; och dem har du väckt.

LAURA.

Jag?

RYTTMÄSTARN.

Ja du har drupit dem som bolmörtsdroppar i mitt öra, och omständigheterna ha gifvit vext åt dem. Befria mig från ovissheten, säg mig rent ut: så är det, och jag förlåter dig i förväg.

LAURA.

Jag kan väl inte påtaga mig en skuld som jag ej har.

RYTTMÄSTARN.

Hvad gör det dig, då du har säkerhet att jag ej yppar det. Tror du att en man skulle gå och basuna ut sin skam?

LAURA.

Om jag säger att så inte är, så får du icke visshet, men om jag säger att så är, då får du visshet. Du önskar således att så vore.

RYTTMÄSTARN.

Underligt är det, men det är väl därför att det förra fallet ej kan bevisas, endast det senare.

LAURA.

Har du några anledningar till dina misstankar?

RYTTMÄSTARN.

Ja och nej!

LAURA.

Jag tror att du önskar få skuld på mig, så att du kan afskeda mig och sedan få bli ensam herre öfver barnet. Men mig fångar du inte med de snarorna.

RYTTMÄSTARN.

Tror du att jag vill åtaga mig en annans barn om jag finge visshet om din skuld.

LAURA.

Nej det är jag öfvertygad om, och därför inser jag att du ljög nyss, då du gaf mig din förlåtelse i förväg.

RYTTMÄSTARN (stiger upp).

Laura, rädda mig och mitt förstånd. Du förstår ju inte hvad jag säger. Om barnet icke är

mitt så har jag inga rättigheter och vill inga ha öfver det, och det är ju endast det du vill. Icke så? Kanske det är mera du vill, annat? Du vill ha magten öfver barnet, men ha mig qvar som försörjare?

LAURA.

Magten, ja. Hvad har hela denna strid på lif och död rört annat än magten?

RYTTMÄSTARN.

För mig som icke tror på ett kommande lif var barnet mitt lif efter detta. Det var min evighetstanke, och kanske den enda som har någon motsvarighet i verkligheten. Tar du bort den, så är mitt lif afklippt.

LAURA.

Hvarför skildes vi inte i tid?

RYTTMÄSTARN.

Derför att barnet band oss; men bandet blef en kedja. Och hur blef det? Hur? Jag har aldrig tänkt öfver denna sak, men nu stiger minnet upp, anklagande, dömande kanske. Vi hade varit gifta i två år och hade inga barn, du vet bäst hvarför. Jag föll sjuk och låg för döden. I en feberfri stund hör jag röster utanför i salongen. Det var du och advokaten som talade om min förmögenhet, som jag då ännu egde. Han förklarar att du ingenting kan få ärfva, efter som vi icke hade några barn, och han frågar dig om du var i grossess. Hvad du svarade hörde jag ej. Jag tillfrisknade, och vi fick ett barn. Hvem är fadren?

LAURA.

Du!

RYTTMÄSTARN.

Nej, det är inte jag! Här ligger ett brott begrafvet som börjar dunsta upp. Och hvilket helvetets brott Svarta slafvar har Ni varit nog ömsinta att befria, men hvita ha Ni kvar. Jag har arbetat och slafvat för dig, ditt barn, din mor, dina tjenare; jag har offrat bana och befordran, jag har undergått tortyr, piskning, sömnlöshet, oro för Er existens så att mina hår grånat; allt för att du skulle få det nöjet lefva bekymmerslöst och när du åldrades njuta om igen tillvaron i ditt barn. Allt har jag fördragit utan klagan, därför att jag trodde mig vara far till detta barn. Detta är den simplaste form af stöld, det brutalaste slafveri. Jag har haft sjutton års straffarbete och varit oskyldig, hvad kan du ge mig igen för det?

LAURA.

Nu är du fullt vansinnig!

RYTTMÄSTARN (sätter sig).

Det är ditt hopp! Och jag har sett hur du arbetat för att dölja ditt brott. Jag har haft medlidande med dig, därför att jag icke förstod din sorg; jag har ofta smekt ditt onda samvete till ro, då jag trodde mig jaga bort en sjuklig tanke; jag har hört dig skrika i sömnen utan att jag ville lyssna. Nu mins jag, den natten före sista — det var Berthas födelsedag. Klockan var mellan två och tre på morgonen och jag satt uppe och läste. Du skrek som om någon ville qväfva dig: "kom inte, kom inte!" Jag bultade i väggen för att — jag inte ville höra mer. Jag har länge haft mina misstankar, men jag vågade ej höra dem bekräftade. Detta har jag lidit för dig, hvad vill du göra för mig?

LAURA.

Hvad kan jag göra! Jag skall svära vid Gud

och allt hvad mig är heligt att du är far till Bertha.

RYTTMÄSTARN.

Hvad gagnar det, då du förr har sagt att en mor kan och bör begå alla brott för sitt barn. Jag ber dig, vid minnet af det förflutna, jag ber dig som den sårade om en nådestöt: säg mig allt. Ser du icke att jag är hjälplös som ett barn, hör du icke hur jag beklagar mig som inför en mor, vill du icke glömma att jag är en man, att jag är en soldat, som med ett ord kan tämja menniskor och kreatur; jag begär endast medlidande som en sjuk, jag nedlägger min magts tecken och jag anropar om nåd för mitt lif.

LAURA (har närmat sig honom och lägger sin hand på hans panna).

Hvad! Du gråter, man!

RYTTMÄSTARN.

Ja jag gråter, fastän jag är en man. Men har icke en man ögon? Har icke en man händer, lemmar, sinnen, tycken, passioner? Lefver han icke af samma föda, såras han icke af samma vapen, värmes han icke och kyles af samma vinter och sommar som en qvinna? Om ni sticker oss blöda vi icke? Om ni kittlar oss kikna vi icke? Om ni förgiftar oss dö vi icke? Hvarför skulle icke en man få klaga, en soldat få gråta? Derför att det är omanligt! Hvarför är det omanligt?

LAURA.

Gråt du, mitt barn, så har du din mor igen hos dig. Mins du att det var som din andra mor jag först inträdde i ditt lif. Din stora starka kropp saknade nerver, och du var ett jättebarn som antingen kommit för tidigt till verlden eller kanske icke var önskad.

RYTTMÄSTARN.

Ja så var det nog; far och mor *ville* icke ha mig och därför föddes jag utan vilja. Jag tyckte därför att jag skarfvade mig när jag och du blefvo ett, och därför fick du råda; jag blef, jag som i kasernen, inför truppen var den befallande, jag var hos dig den lydande, och jag växte vid dig, såg upp till dig som ett högre begåfvadt väsen, lyssnade till dig som om jag var ditt oförståndiga barn.

LAURA.

Ja så var det då, och därför älskade jag dig som mitt barn. Men vet du, du såg det nog, hvarje gång dina känslor ändrade natur och du stod fram som min älskare, så blygdes jag, och din omfamning var mig en fröjd som följdes af samvetsagg såsom om blodet känt skam. Modren blef älskarinna, hu!

RYTTMÄSTARN.

Jag såg det, men förstod det ej. Och när jag trodde mig läsa ditt förakt öfver min omanlighet ville jag vinna dig som qvinna genom att vara man.

LAURA.

Ja, men deri låg misstaget. Modren var din vän, ser du, men qvinnan var din fiende, och kärleken mellan könen är strid; och tro inte att jag gaf mig; jag gaf ej, utan jag tog — hvad jag ville ha. Men du hade ett öfvertag, som jag kände och som jag ville du skulle känna.

RYTTMÄSTARN.

Du hade alltid öfvertaget; du kunde hypnotisera mig vaken, så att jag hvarken såg eller hörde, utan bara lydde; du kunde ge mig en rå potatis

och inbilla mig att det var en persika; du kunde tvinga mig att beundra dina enfaldiga infall såsom genialiteter; du kunde förmått mig till brott, ja till lumpna handlingar. Ty du saknade förståndet, och i stället för att bli verkställaren af mina råd, handlade du efter ditt eget hufvud. Men när jag sedan vaknade till eftertanke och kände min ära kränkt, ville jag utplåna den genom en stor handling, en bedrift, en upptäckt eller ett hederligt sjelfmord. Jag ville gå ut i kriget, men fick ej. Det är då jag kastar mig på vetenskapen. Nu då jag skulle räcka ut handen för att ta emot frukten, så hugger du af armen. Nu är jag ärelös och kan inte lefva längre, ty en man kan inte lefva utan ära.

LAURA.

Men en qvinna?

RYTTMÄSTARN.

Ja, ty hon har sina barn, men det har inte han. — Men vi och de andra människorna lefde fram vårt lif, omedvetna som barn, fulla af inbillningar, ideal och illusioner, och så vaknade vi; det gick an, men vi vaknade med fötterna på hufvudgården, och den som väckte oss var sjelf en sömngångare. När qvinnor bli gamla och upphört vara qvinnor, få de skägg på hakan, jag undrar hvad män få när de bli gamla och upphört vara män? De som gåfvo hanegället voro icke längre hanar utan kapuner, och poularderna svarade på locket, så att när solen skulle gå upp, så befunno vi oss sittande i fullt månsken med ruiner, alldeles som i den gamla goda tiden. Det hade bara varit en liten morgonlur med vilda drömmar, och det var icke något uppvaknande.

LAURA.

Du skulle ha blifvit författare, vet du!

RYTTMÄSTARN.

Hvem vet!

LAURA.

Nu är jag sömnig, har du några mera fantasier, så spar dem till i morgon.

RYTTMÄSTARN.

Först ett ord till om verkligheter. Hatar du mig?

LAURA.

Ja, ibland! När du är man.

RYTTMÄSTARN.

Det är som race-hat detta. Är det sant att vi härstamma från apan, så måtte det åtminstone ha varit från två arter. Vi äro ju inte lika hvarann?

LAURA.

Hvad vill du nu säga med allt detta?

RYTTMÄSTARN.

Jag känner att i denna strid en af oss måste gå under.

LAURA.

Hvem?

RYTTMÄSTARN.

Den svagare naturligtvis!

LAURA.

Och den starkare har rätt?

FADREN.

RYTTMÄSTARN.

Alltid rätt efter som han har magt!

LAURA.

Då har jag rätt.

RYTTMÄSTARN.

Har du redan magten då?

LAURA.

Ja, och en laglig, när jag i morgon ställer dig under förmyndare.

RYTTMÄSTARN.

Under förmyndare?

LAURA.

Ja! Och sedan uppfostrar jag mitt barn sjelf utan att höra på dina visioner.

RYTTMÄSTARN.

Och hvem skall bestå uppfostran när jag icke mer fins?

LAURA.

Din pension!

RYTTMÄSTARN (går emot henne hotande).

Hur kan du få mig under förmyndare?

LAURA (tar fram ett bref).

På detta bref, som i bevittnad afskrift ligger på förmyndarkammaren.

RYTTMÄSTARN.

Hvilket bref?

LAURA (drar sig ut baklänges mot venstra dörren).

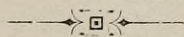
Ditt! Din förklaring till läkaren att du är
vansinnig!

RYTTMÄSTARN (betraktar henne stum).

LAURA.

Nu har du uppfyllt din bestämmelse som ~~en~~
tyvärr nödvändig far och som försörjare. Du be-
höfs inte mer, och du får gå. Du får gå sedan
du insett att mitt förstånd var lika starkt som min
vilja, efter som du icke ville stanna och erkänna det!

RYTTMÄSTARN (går till bordet; tar den brinnande lampan och kastar den
mot Laura. som dragit sig ut baklänges genom dörren).

Tredje Akten.

Samma dekoration som förra akten. Men en annan lampa. Tapetdörren är
barrikaderad med en stol.

FÖRSTA SCENEN.

LAURA. AMMAN.

LAURA.

Har du fått nycklarna!

AMMAN.

Fått dem? Nej Gud hjelpe det, men jag tog
ur herrns kläder som Nöjd hade ut till borstning.

LAURA.

Det är således Nöjd, som har jouren i dag.

AMMAN.

Ja det är Nöjd sjelf!

LAURA.

Ge mig nycklarna!

AMMAN.

Ja, men det är rent af som att stjäla. Hör
frun hans steg deruppe. Fram och tillbaks, fram
och tillbaks.

LAURA.

Är dörrn väl stängd?

AMMAN.

Ja då, nog är den väl stängd!

LAURA (öppnar chiffoniern och sätter sig vid klaffen).

Lägg band på dina känslor, Margret. Här gäller att med lugn söka rädda oss alla.

(Det knackar).

Hvem är det?

AMMAN (öppnar dörren till farstun).

Det är Nöjd.

LAURA.

Låt honom komma in!

NÖJD (in).

Depesch från öfversten!

LAURA.

Tag hit! (läser) Så! — Nöjd, har du tagit ut alla patronerna som fans i gevär och väskor?

NÖJD.

Det är gjordt efter befallning!

LAURA.

Vänta då derute, tills jag besvarat öfverstens bref!

NÖJD [går].

LAURA (skrifver).

AMMAN.

Hör frun! Hvad tar han sig nu till deruppe!

LAURA.

Tyst när jag skrifver! (Man hör ljudet af en såg).

AMMAN [halfhögt för sig sjelf].

Åh, Gud oss hjelpe alla nådeligen! Hvar skall detta sluta?

LAURA.

Se der; lemna det åt Nöjd! Och min mor får ingenting veta om allt detta! Hör du det!

AMMAN (går till dörren).

LAURA (drar upp lådor i chiffonierklaffen och tar fram papper).

ANDRA SCENEN.

LAURA, PASTORN (tar en stol och sätter sig bredvid Laura vid chiffoniern).

PASTORN.

God afton syster. Jag har varit borta hela dagen som du hört och kom nu först. Här har timat svåra saker.

LAURA.

Ja, broder, en sådan natt och en sådan dag har jag aldrig upplefvat förr.

PASTORN.

Nå, jag ser att du inte tog någon skada i alla händelser.

LAURA.

Nej, gud vare lof, men tänk hvad som skulle kunnat inträffa.

PASTORN.

Men säg mig en sak, hur började det. Jag har nu hört så många olika berättelser.

LAURA.

Det började med hans vilda fantasier om att han icke var far till Bertha, och slutade med att han kastade den brinnande lampan mot mitt ansigte.

PASTORN.

Det är ju förfärligt! Det är ju fullt utbildadt vanvett. Och hvad skall nu göras?

LAURA.

Vi måste söka hindra nya våldsamheter, och doktorn har skickat efter en tvångströja från hospitalet. Under tiden har jag sändt bud till öfversten och söker sätta mig in i husets affärer som han har skött på ett klandervärdt sätt.

PASTORN.

Det var en bedröflig historia, men jag har alltid väntat mig något sådant. Eld och vatten ska sluta med explosion! Hvad har du der för något i lådan?

LAURA (har dragit ut en låda ur klaffen).

Se här har han gömt allting!

PASTORN (letar i lådan).

Herre Gud! Der har han din docka; och der

din dopmössa; och Berthas skallra; och dina bref; och medaljongen . . . (torkar sig i ögonen).

Han måtte allt ha hållit dig bra kär, ändå, Laura. Sånt der har inte jag gömt på!

LAURA.

Jag tror att han hade mig kär förr, men tiden, tiden ändrar så mycket!

PASTORN.

Hvad är det för ett stort papper? — Grafbrevet! — Ja hellre grafven då än hospitalet! Laura! Säg mig: har du ingen skuld alls i detta?

LAURA.

Jag? Hvad skulle jag ha för skuld i att en menniska blir vansinnig?

PASTORN.

Ja-ja! Jag ska inte säga någonting! Blodet är ändå tjockare än vattnet!

LAURA.

Hvad tar du dig friheten att mena?

PASTORN (fixerar henne).

Hör du!

LAURA.

Hvad?

PASTORN.

Hör du! Du kan väl icke neka ändå att det är öfverensstämmande med dina önskningsar detta att du får uppfostra ditt barn sjelf.

LAURA.

Jag förstår inte!

PASTORN.

Hvad jag beundrar dig!

LAURA.

Mig! Hm!

PASTORN.

Och jag blir förmyndare för den der fritänkarn! Vet du jag har alltid betraktat honom som ett ogräs i vår åker!

LAURA (med ett kort qväfadt skratt; derpå hastigt allvarsam).

Och detta vågar du säga mig hans hustru?

PASTORN.

Du är mig stark Laura! Otroligt stark! Som en räf i saxen: biter du hellre af ditt eget ben än du låter fånga dig! — Som en mästertjuf: ingen medbrottsling, icke ens ditt eget samvete! — Se dig i spegeln! Det törs du inte!

LAURA.

Jag begagnar aldrig spegel!

PASTORN.

Nej, du törs inte! — Får jag se på din hand! — Inte en förrådande blodfläck, inte ett spår af det lömska giftet! Ett litet oskyldigt mord, som icke kan åtkommas af lagen; ett omedvetet brott; omedvetet? Det är en vacker uppfinning! Hör du hur han arbetar deruppe! — Akta dig; om den mannen slipper lös, så sågar han dig mellan två plankor!

Fadren.

LAURA.

Du pratar så mycket, som om du hade ondt samvete! — Anklaga mig; om du kan!

PASTORN.

Det kan jag inte!

LAURA.

Ser du! Du kan inte, och därför är jag oskyldig! — Tag nu reda på din myndling, så skall jag sköta min! — Der är doktorn!

TREDJE SCENEN.

DE FÖRRE. DOKTORN.

LAURA (upp).

Välkommen, herr doktor. Ni vill ju åtminstone hjälpa mig. Inte sant? Och här är tyvärr icke mycket att göra. Hör Ni, så han far fram deruppe? Är ni nu öfvertygad?

DOKTORN.

Jag är öfvertygad om att en våldshandling är begången, men nu är det frågan, om våldshandlingen skall anses som ett utbrott af vrede eller af vanvett!

PASTORN.

Men frånse sjelfva utbrottet och erkänn att hans idéer voro fixa.

DOKTORN.

Jag tror att era idéer, herr pastor, äro ändå fixare!

PASTORN.

Mina stadgade åsigter om de högsta tingen . . .

DOKTORN.

Vi lemna åsigterna! — Min fru, det beror af Er om Ni vill finna Er man skyldig till fängelse och böter eller till hospitalet! Hvad anser Ni om ryttmästarns beteende?

LAURA.

Jag kan inte svara på det nu!

DOKTORN.

Ni har sålunda ingen stadgad åsigt om hvad som är förmånligast för familjens intressen? Hvad säger herr pastorn?

PASTORN.

Ja, det blir skandal i båda fallen . . . det är inte godt att säga.

LAURA.

Men om han endast blir dömd till böter för våld, så kan han förnya våldet.

DOKTORN.

Och kommer han i fängelse slipper han snart ut igen. Alltså anse vi förmånligast för alla parter att han genast behandlas som vansinnig — Hvar är amman?

LAURA.

Hur så?

DOKTORN.

Hon skall lägga tvångströjan på den sjuke när jag samtalat vid honom och gifvit order! Men

inte förr! Jag har — plagget härute! (Går ut i tamburen och kommer in med ett stort knyte). Var god och bed amman komma in!

LAURA (ringer).

PASTORN.

Gruffligt, gruffligt!

AMMAN (in).

DOKTORN [tar fram tröjan].

Se på nu här! Den här tröjan är meningen att ni skall smyga på ryttmästarn bakifrån, när jag finner behovet påkalladt, för att hindra våldsamma utbrott. Som ni ser har den öfverdrifvet långa ärmar, därför att de skola hindra hans rörelser. Och man knyter dem på ryggen. Här gå två remmar genom söljor som ni sedan gör fast vid stolkarmen eller soffan allt efter som det lämpar sig. Vill ni det?

AMMAN.

Nej herr doktor, det kan jag inte; jag kan inte.

LAURA.

Hvarför gör ni det inte sjelf, herr doktor?

DOKTORN.

Derför att den sjuke misstror mig. Ni, min fru, skulle vara närmast till det, men jag fruktar att han äfven misstror Er.

LAURA (min).

DOKTORN.

Kanske Ni herr pastor . . .

PASTORN.

Nej, jag ska undanbe mig!

FJERDE SCENEN.

DE FÖRRE. NÖJD.

LAURA.

Har du redan lemnat depeschen?

NÖJD.

Efter befallning!

DOKTORN.

Jaså det är du Nöjd! Du känner förhållandena och vet att ryttmästaren är sinnessjuk. Du måste hjälpa oss här och sköta den sjuke.

NÖJD.

Om jag kan göra något för ryttmästarn, så vet han att jag gör det!

DOKTORN.

Du ska lägga den här tröjan öfver honom . . .

AMMAN.

Nej han får inte röra honom; Nöjd får inte göra honom illa. / Då ska jag hellre göra det så vackert, så vackert! Men Nöjd kan ju stå utanför och hjälpa mig om det behöfs . . . ja det ska han göra. (Det bultar på tapetdörren).

DOKTORN.

Han är der! Lägg tröjan under er schal på stolen, och gå ut alla så länge ska jag och pastorn ta emot honom, för den dörren håller inte många minuter. — Så, ut!

AMMAN [ut till venster].

Herre Jesus hjälp!

LAURA [stänger chiffoniern; derpå ut till venster].

NÖJD [ut i fonden].

FEMTE SCENEN.

Tapetdörren slås upp så att stolen kastas fram på golvet och låset lossnar.

RYTTMÄSTARN kommer ut med en trafve böcker under armen.

DOKTORN och PASTORN.

RYTTMÄSTARN (lägger böckerna på bordet).

Här står alltsammans att läsa och i alla böckerna. Jag var alltså inte tokig! Här står i Odyséen första sången vers 215 sidan 6 i Upsalaöfversättningen. Det är Telemakos som talar till Athene. "Väl påstår min moder att han, här lika med Odyséus, är min fader; men icke vet jag det sjelf, ty ingen ännu sjelf kände sin härkomst." Och denna misstanke hyser Telemakos om Penelope, den dygdigaste af qvinnor. Det är skönt! Hva! Här har vi profeten Hezekiel: "Dåren säger: se här är min fader, men ho kan veta, hvilkens länder hafver honom aflat".

Det är ju klart! Hvad har jag här för slag? Ryska litteraturens historia af Mersläkow. Alexander Puschkin Rysslands största skald dog ihjelpinad af utspridda rykten om sin hustrus otrohet mera än af den kula han i en duell mottog i bröstet. På dödsbädden /svor han att hon var oskyldig. Åsna! åsna! Hur kunde han svära på det? Nu hör ni emellertid att jag läser mina böcker! — Nej se Jonas, är du här! Och doktorn, naturligtvis! Har ni hört hvad jag svarade en engelsk dam, som beklagade sig öfver att Irländare bruka kasta brinnande fotogenlampor i ansigtet på sina hustrur? — Gud, hvilka qvinnor, sa jag! — Qvinnor? läspade hon! — Ja, naturligtvis! svarade jag. När det går så långt att en man, en man som älskat och

tillbedt en qvinna, går och tar en brinnande lampa och slår i ansigtet på henne, då kan man veta?!

PASTORN.

Hvad kan man veta?

RYTTMÄSTARN.

Ingenting! Man vet aldrig någonting, man tror bara, inte sant Jonas? Man tror så blir man salig! Jo det blef man! Nej jag vet att man kan bli osalig på sin tro! Det vet jag.

DOKTORN.

Herr ryttmästarn!

RYTTMÄSTARN.

Tyst! Jag vill inte tala med Er; jag vill inte höra Er telefonera hvad man pratar derinne! Derinne! Ni vet! — Hör du Jonas, tror du att du är far till dina barn? Jag mins att Ni hade en informator i huset som var fager under ögonbrynen och som folket pratade om.

PASTORN.

Adolf! Akta dig!

RYTTMÄSTARN.

Känn efter under peruken får du känna om inte det sitter två knölar der. Min själ tror jag inte han bleknar! Ja-ja, de prata bara, men herre gud, de prata ju så mycket. Men vi ä allt ena löjliga kanaljer ändå vi äkta män. Inte sant herr doktor? Hur stod det till med Er äkta soffa? Hade ni inte en löjtnant i huset, hvad? Vänta nu ska jag gissa? Han hette (hviskar doktorn i örat)! Se ni, han blekna också! Bli inte ledsen nu. Hon är ju

död och begrafven, och det som är gjordt kan inte göras om! Jag kände honom emellertid och han är nu — — — se på mig doktor! — Nej midt i ögonen — major på dragonerna! Vid gud tror jag inte att han har horn också!

DOKTORN [plågad].

Herr ryttmästare, vill ni tala om andra saker!

RYTTMÄSTARN.

Ser ni! Han vill genast tala om andra saker, när jag vill tala om horn!

PASTORN.

Vet du, min bror, att du är sinnessjuk.

RYTTMÄSTARN.

Ja det vet jag väl. Men fick jag behandla Era krönte hjernor en rum tid, så skulle jag snart få spärra in Er också! Jag är vansinnig, men hur blef jag det? Det rör inte Er, och det rör inte någon! Vill ni nu tala om något annat. [Tar fotografialbumet från bordet]. Herre Jesus, der är mitt barn! Mitt? Vi kan ju inte veta det? Vet ni hvad vi ska göra därför, för att man ska kunna veta det? Först viger man sig för att få socialt anseende; sen skiljer man sig strax efter; och blir älskare och älskarinna; och så adopterar man barnen. Då kan man åtminstone vara säker om att det är ens adoptivbarn? Det är ju rätt? Men hvad hjälper allt detta mig nu? Hvad hjälper mig nu, när ni tog min evighetstanke från mig, hvad gagnar mig vetenskap och filosofi när jag ingenting har att lefva för, hvad kan jag göra med lifvet, när jag ingen ära har? Jag ympade min högra arm, min halfva hjerna, min halfva ryggmärg på en annan stam, ty jag trodde de skulle vexa ihop och till-

sammans knyta sig i ett enda fullkomligare träd, och så kommer någon med knifven och skär af ✓ under ympstället, och så är jag bara ett halft träd, men det andra det växer på med min arm och min halfva hjerna, medan jag tvinar ner och dör, ty det var de bästa bitarna jag gaf ifrån mig. Nu vill jag dö! Gör med mig hvad Ni vill! Jag fins inte mer!

DOKTORN hviskar med PASTORN (de gå in i våningen åt venster; strax derpå kommer Bertha ut).

SJETTE SCENEN.

RYTTMÄSTARN. BERTHA.

RYTTMÄSTARN (sitter vid bordet hopfallen).

BERTHA (går fram till honom).

Är du sjuk pappa?

RYTTMÄSTARN (ser upp stött).

Jag?

BERTHA.

Vet du hvad du har gjort? Vet du att du har kastat lampan på mamma?

RYTTMÄSTARN.

Har jag?

BERTHA.

Ja det har du? Tänk om hon hade skadat sig?

RYTTMÄSTARN.

Hvad skulle det ha gjort?

FADREN.

BERTHA.

Du är icke min far när du kan tala så!

RYTTMÄSTARN.

Hvad säger du? Är jag icke din far! Hur vet du det? Hvem har sagt dig det? Och hvem är din far då? Hvem?

BERTHA.

Ja inte du åtminstone!

RYTTMÄSTARN.

Fortfarande inte jag! Hvem då? Hvem? Du tycks vara väl underrättad! Hvem har underrättat dig? Detta skulle jag upplefva att mitt barn kommer och säger mig midt i ansigtet att jag icke är hennes far! Men vet du inte att du skymfar din mor med det? Förstår du inte att det är hennes skam om så är!

BERTHA.

Säg ingenting ondt om mamma, hör du det!

RYTTMÄSTARN.

Nej, ni håller ihop, allesammans mot mig? Och så har Ni gjort hela vägen!

BERTHA.

Pappa!

RYTTMÄSTARN.

Begagna inte det ordet mer!

BERTHA.

Pappa, pappa!

RYTTMÄSTARN [drar henne till sig].

Bertha, kära älskade barn, du är ju mitt barn! Ja, ja; det kan inte vara annorlunda. Det är så! Det andra var bara sjuka tankar, som kom med vinden liksom pest och febrar. Se på mig, så får jag se min själ i dina ögon! — Men jag ser hennes själ också! Du har två själar, och du älskar mig med den ena och hatar mig med den andra. Men du skall älska bara mig! Du skall bara ha en själ, annars får du aldrig frid, och inte jag heller. Du skall bara ha en tanke, som är min tanke barn, du skall bara ha en vilja som är min.

BERTHA.

Det vill jag inte! Jag vill vara mig sjelf

RYTTMÄSTARN.

Det får du inte! Ser du, jag är en kannibal och jag vill äta dig. Din mor ville äta mig, men det fick hon inte. Jag är Saturnus, som åt sina barn därför, att man hade spått att de skulle äta honom eljes. Äta eller ätas! Det är frågan! Om jag inte äter dig, så äter du mig, och du har redan visat mig tänderna! Men var inte rädd mitt älskade barn, jag ska inte göra dig illa! [Går till vapensamlingen och tar en revolver].

BERTHA (söker komma undan).

Hjelp, mamma, hjälp han vill mörda mig!

AMMAN [in].

Herr Adolf, hvad är det?

RYTTMÄSTARN [undersöker revolvern].

Har du tagit patronerna?

AMMAN.

Jo, jag har städat undan dem, men sitt ner här och var stilla, så ska jag ta fram dem igen!

(Tar RYTTMÄSTARN i armen och sätter honom på stolen, der han blir sittande slö. Derpå tar hon fram tvångströjan och ställer sig bakom stolen).

BERTHA [smyger sig ut åt venster].

AMMAN.

Herr Adolf, mins han när han var mitt älskade lilla barn, och jag stoppade om honom om qvällarne, och jag läste Gud som hafver för honom. Och mins han hur jag steg upp om natten och gaf honom dricka; mins han hur jag tände ljus och talade om vackra sagor, när han hade elaka drömmar så att han inte kunde sofva. Mins han det?

RYTTMÄSTARN.

Tala mera Margret, det lugnar så godt i mitt hufvud! Tala om mera!

AMMAN.

Ack ja, men han ska höra på då! Mins han hur han en gång hade tagit stora köksknifven och ville tälja båtar, och hur jag kom in och måste narra knifven af honom. Han var ett oförståndigt barn och därför måste man narra honom, för han trodde inte att man ville/honom väl. — Ge mig den der ormen, sa jag, annars bits han! Och se då släppte han knifven!

(Tar revolvern ur RYTTMÄSTARNNS hand).

Och så då, när han skulle klä sig och inte ville. Då måste jag lirka med honom och säga att han skulle få en guldrock och bli klädd som en prins. Och då tog jag lilla lifstycket som bara

var af grönt ylle, och så höll jag fram det för bröstet och sa: buss i med båda armarne! och så sa jag: sitt nu vackert stilla medan jag knäpper det på ryggen!

(Hon har fått tröjan på honom).

Och så sa jag: stig nu upp, och gå vackert på golfvet får jag se hur den sitter . . .

(Hon leder honom till soffan).

Och så sa jag: nu ska han gå och lägga sig.

RYTTMÄSTARN.

Hvad sa du? Skulle han gå och lägga sig när han var klädd! — Förbannelse! Hvad har du gjort med mig!

(Söker göra sig lös).

Ah, du satans listiga qvinna! Hvem kunde tro att du hade så mycket förstånd!

(Lägger sig ner på soffan).

Fångad, kortklippt, öfverlistad, och inte kunna få dö!

AMMAN.

Förlåt mig herr Adolf, förlåt mig, men jag ville hindra honom att döda barnet!

RYTTMÄSTARN.

Hvarför lät du mig inte döda barnet? Lifvet är ju ett helvete och döden ett himmelrike, och barnen höra himmelen till!

AMMAN.

Hvad vet han om / det som kommer efter döden?

RYTTMÄSTARN.

Det är det enda man vet, men om lifvet vet man ingenting! O, om man hade vetat från början.

AMMAN.

Herr Adolf! Böj sitt hårda hjerta och anropa sin Gud om nåd, ty ännu är det icke försent. Det var icke för sent för rövaren på korset när frälsaren sade: i dag skall du vara med mig i paradiset!

RYTTMÄSTARN.

Kraxar du redan efter lik gamla kråka!

AMMAN [tar upp psalmboken ur fickan].

RYTTMÄSTARN [ropar].

Nöjd! Är Nöjd der!

NÖJD (in).

RYTTMÄSTARN.

Kasta ut den der qvinnan! Hon vill osa ihjel mig med psalmboken. Kasta ut henne genom fönstret eller skorsten eller hvad som helst.

NÖJD (ser på amman).

Gud bevare herr ryttmästarn innerligt, men, men jag kan inte! Jag kan rakt inte! Om det vore sex karlar, bara, men ett fruntimmer!

RYTTMÄSTARN.

Rår du inte på ett fruntimmer, hva?

NÖJD.

Nog rår jag, men se det är något särskildt med att man inte vill bära hand på fruntimmer.

RYTTMÄSTARN.

Hvad är det för särskildt? Ha de inte burit hand på mig?

NÖJD.

Ja men jag kan inte herr ryttmästarn! Det är rakt ut som om ni skulle be mig slå pastorn. Det sitter som religion i kroppen! Jag kan inte!

SJUNDE SCENEN.

DE FÖRRE. LAURA ger en vink åt NÖJD att gå.

RYTTMÄSTARN.

Omfale! Omfale! Nu leker du med klubban medan Herkules spinner din ull!

LAURA (fram till soffan).

Adolf! Se på mig. Tror du att jag är din fiende?

RYTTMÄSTARN.

Ja det tror jag. Jag tror att ni alla äro mina fiender! Min mor, som icke ville ha mig till världen, därför att jag skulle födas med smärta, var min fiende, när hon beröfvade mitt första lifsfördess näring och gjorde mig till en halfkrympling! Min syster var min fiende, då hon lärde mig att jag skulle vara henne underdånig. Den första qvinnan jag omfamnade var min fiende, då hon gaf mig tio års sjukdom i lön för den kärlek jag gaf henne. Min dotter blef min fiende, när hon skulle välja mellan mig och dig. Och du, min hustru, du var min dödsfiende, ty du lemnade mig ej förrän jag blef liggande utan lif!

LAURA.

Jag vet inte att jag någonsin tänkt på eller ämnat hvad du tänker att jag gjort. Det händer nog att en dunkel lust att få dig bort som något,

hinderligt regerat inom mig, men om du ser någon plan i mitt handlingssätt, så är det möjligt att den fans der, fastän jag inte såg den. Jag har aldrig reflekterat öfver händelserna, utan de ha glidit fram på skenor, som du sjelf lagt ut, och inför gud och mitt samvete känner jag mig oskyldig, äfven om jag icke är det. Din tillvaro har för mig varit som en sten på mitt hjerta, som tryckt och tryckt tills hjertat sökt skaka af den hämmande tyngden. Så är det nog, och har jag oförvällande slagit dig, så ber jag dig om förlåtelse.

RYTTMÄSTARN.

Det der låter påtagligt! Men hvad hjälper det mig? Och hvems är felet? Kanske det andliga äktenskapets? Förr gifte man sig till en hustru; nu ingår man bolag med en yrkesidkerska, eller flyttar ihop med en vän! — Och så lägrar man bolagsmannen, och skändar vännen! Hvart tog kärleken, den sunnda, sinliga kärleken vägen? Den dog på kuppen! Och hvilken afkomma af denna kärlek på aktier, ställd på innehafvaren, utan solidarisk ansvarighet! Hvem är innehafvaren, när crachen kommer? Hvem är den kroppslige fadren till det andliga barnet?

LAURA.

Och hvad dina misstankar om barnet angår, så äro de alldeles ogrundade.

RYTTMÄSTARN.

Det är just det förfärliga! Om de åtminstone voro grundade, då hade man någonting att ta på, att hålla sig till. Nu är det bara skuggor, som gömma sig i buskarne och sticka fram hufvudet för att skratta, nu är det som att slåss med luft,

att göra simulaker med löst krut. En fatal verklighet skulle ha framkallat motstånd, spännt lif och själ till handling, men nu . . . tankarne upplösa sig i dunster, och hjernan mal tomning tills den tar eld! Ge mig en kudde under hufvet! Och kasta något öfver mig, jag fryser! Jag fryser så förfärligt!

LAURA (tar sin schal och breder öfver honom).

AMMAN (går ut efter en kuddé).

LAURA.

Räck mig din hand, vän!

RYTTMÄSTARN.

Min hand! Som du har bakbundit . . . Omfale! Omfale! Men jag känner din mjuka schal mot min mun; den är så ljum och så len som din arm, och den luktar vanilj som ditt hår när du var ung! Laura, när du var ung, och vi gick i björkskogen med gullvifvor och trast, herrligt, herrligt! Tänk hvad lifvet har varit skönt, och så det blifvit. Du ville icke det skulle bli så här, jag ville det icke, och ändå blef det så. Hvem råder då öfver lifvet!

LAURA.

Gud ensam råder . . .

RYTTMÄSTARN.

Stridens gud då! Eller gudinna numera! Ta bort katten som ligger på mig! Ta bort den!

AMMAN (in med kudden, tar bort schalen).

RYTTMÄSTARN.

Ge mig min vapenrock! Kasta den öfver mig!

Fadren.

AMMAN (tar vapenrocken från klädhängarn och lägger öfver honom).

RYTTMÄSTARN.

Ack min hårda lejonhud, som du ville ta från mig. Omfale! Omfale! Du listiga qvinna som var fredsvän och uppfann afväpning. Vakna Herkules innan de ta klubban från dig! Du vill narra af oss rustningen också och låtsades tro att det var grannlåt. Nej det var jern, du, innan det blef grannlåt. Det var smeden som förr gjorde vapenrocken, men nu är det brodösen! Omfale! Omfale! Den råa styrkan har fallit för den lömska svagheten, tvi vare dig satans qvinna och förbannelse öfver ditt kön! (Han reser sig för att spotta, men faller tillbaka på soffan).

Hvad har du gifvit mig för kudde Margret! Den är så hård och så kall, så kall! Kom och sätt dig här bredvid mig på stolen. Så der! Får jag lägga mitt hufvud i ditt knä! Så! — Det var varmt! Luta dig öfver mig så att jag känner ditt bröst! — O det är ljuft att somna vid qvinnobröst, om det är modrens eller älskarinnans, men ljufvast modrens!

LAURA.

Vill du se ditt barn, Adolf? Säg!

RYTTMÄSTARN.

Mitt barn? En man har inga barn, det är bara qvinnor som få barn, och derfor kan framtiden bli deras, när vi dö barnlösa! — O Gud som hafver barnen kär!

AMMAN.

Hör, han ber till Gud!

RYTTMÄSTARN.

Nej, till dig att du skall söfva mig, för jag

är trött, så trött! God natt Margret, och välsignad vare du bland qvinnor! (Han reser sig upp, men faller ned med ett anskri i ammans knä).

ÅTTONDE SCENEN.

LAURA går till venster och kallar in DOKTORN, som kommer ut med PASTORN.

LAURA.

Hjelp oss, doktor, om det inte är för sent!
Se, han andas inte mer!

DOKTORN (undersöker den sjukes puls).

Det är ett slaganfall!

PASTORN.

Är han död?

DOKTORN.

Nej, han kan ännu vakna till lif, men till hvilket uppvaknande, veta vi ej.

PASTORN.

En gång dö, och sedan domen . . .

DOKTORN.

Ingen dom! Och inga anklagelser! Ni, som tror att en gud styrer menskors öden, får tala vid honom om denna angelägenhet.

AMMAN.

Ack, pastor, han bad till Gud i sin sista stund!

PASTORN (till Laura).

Är det sant?

LAURA.

Det är sant!

DOKTORN.

Om så är, hvarom jag lika litet kan döma
som om sjukdomens orsak, så är min konst slut.
Försök nu Era, herr pastor!

LAURA.

Är det allt hvad Ni har att säga vid denna
dödsbädd, herr doktor?

DOKTORN.

Det är allt! Mer vet icke jag. Den som vet
mer han tale!

BERTHA (in från venster, springer fram till modren).

Mamma, mamma!

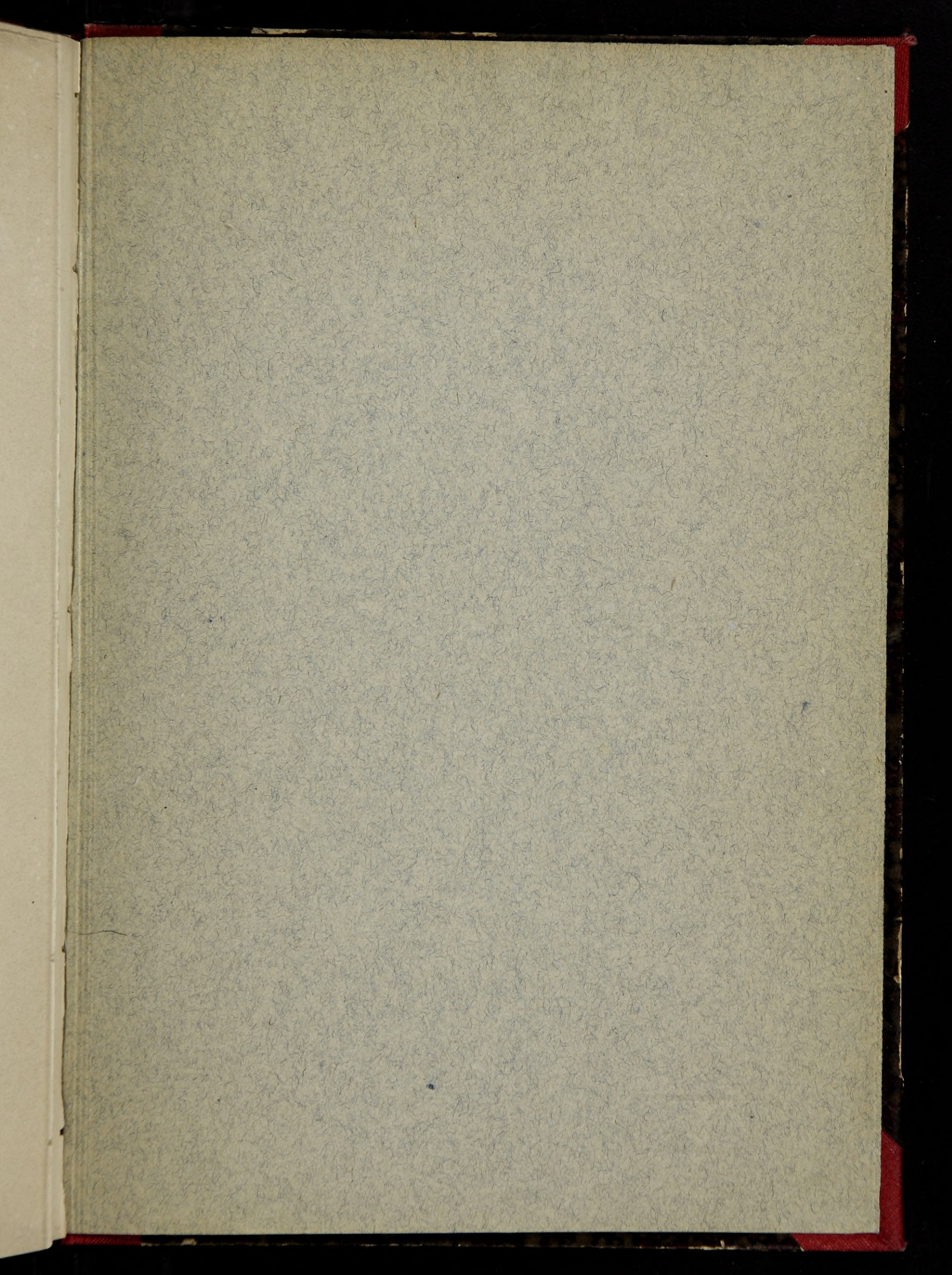
LAURA.

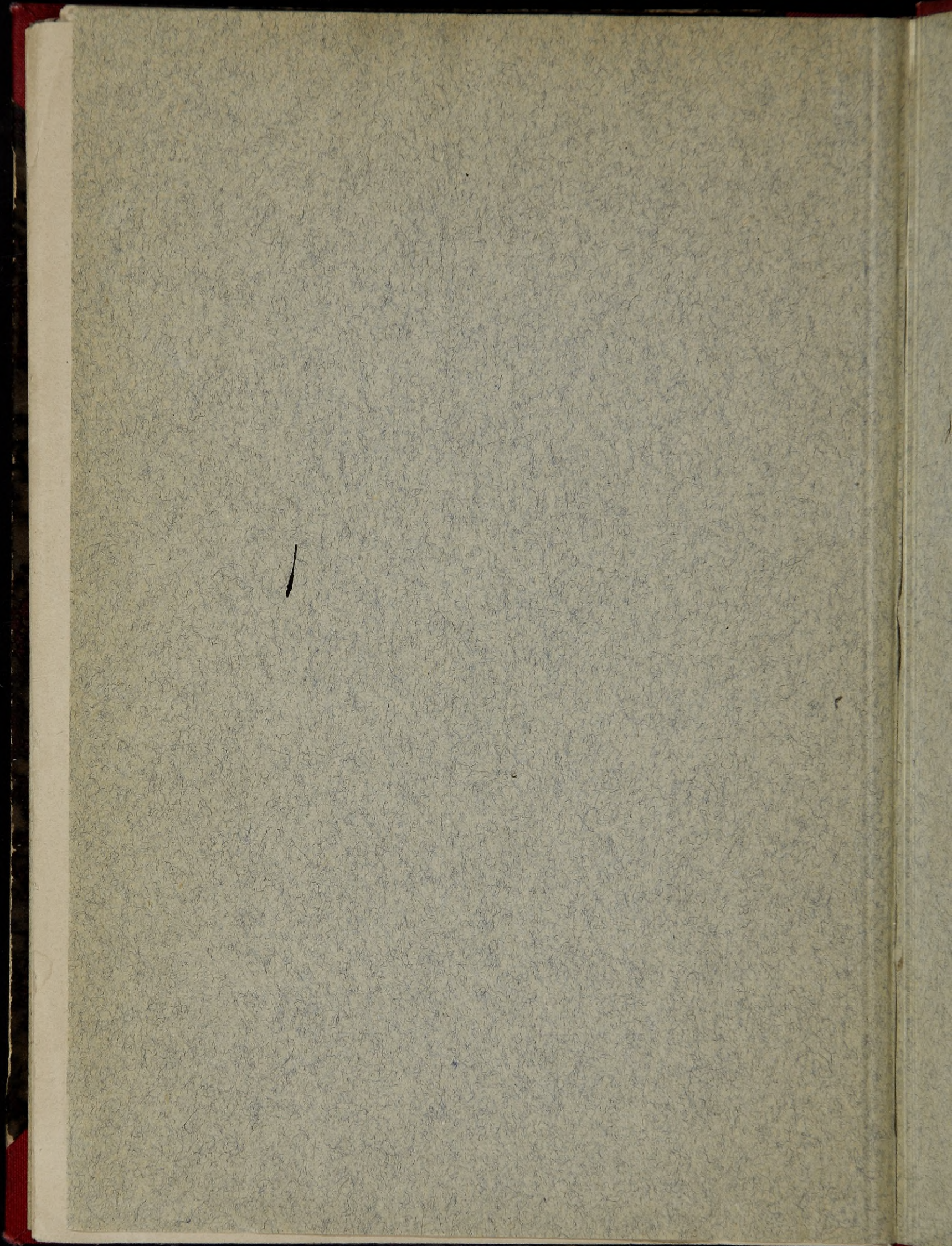
Mitt barn! Mitt eget barn!

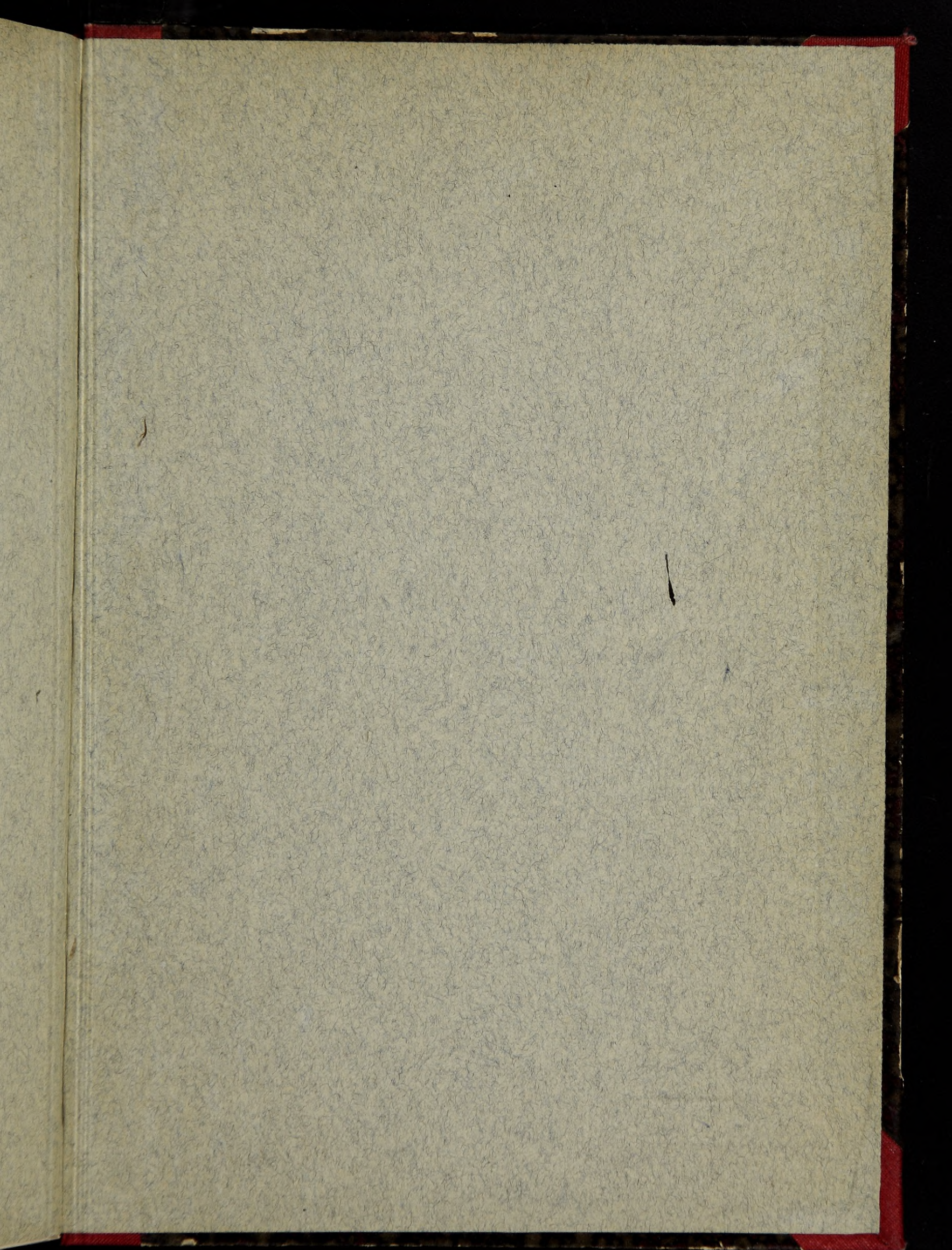
PASTORN.

Amen!

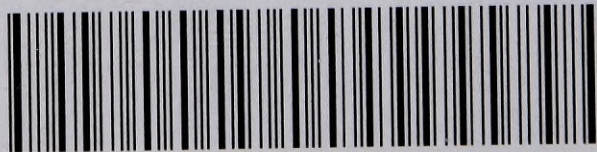

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET, LUND

15000

400674457